

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Výchova a vzdělávání v organizaci Junák – Český skaut po roce 1989

*Upbringing and education in organization Junák- český skaut, since the year
1989*

Damián Petr

Vedoucí práce: PhDr. Martin Strouhal, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem všechny informační zdroje uvedl v seznamu literatury.

V Praze dne 15. dubna 2019

Damián Petr

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mému vedoucímu práce PhDr. Martinu Strouhalovi, Ph.D. Dále mé rodině a všem mým přátelům, kteří mě při psaní práce podporovali a neváhali mi poskytnout cenné rady.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá výchovou a vzděláváním dětí v organizaci Junák – český skaut po roce 1989. Jejím cílem je popsat výchovnou podstatu organizace, hodnotový rámec vyjádřený skautským slibem a zákonem, skautskou výchovnou metodu a edukativní oblasti, ve kterých děti formuje. Dále tato teoretická práce popisuje prostředky, jež organizace k výchovně-vzdělávacímu procesu nabízí. V závěru se věnuje shrnutí a analýze Junácké výchovy.

Abstrakt

This bachelor thesis is dealing with upbringing and education of children in the organization Junák – Český skaut after year 1989. The goal of the thesis is to describe an essence of the Scout training. We can find a value framework, presented in the Scout Promise and the Scout Law. Also, education areas and the Scout training method are participating on a children formation. Furthermore, this theoretical work is describing ways, that are presented in the education procedures of the organization. In the thesis ending, we can find a summary and an analysis of bringing up children in the Junák organization.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Historie skautingu	9
2.1	Vznik skautské organizace	9
2.2	Robert Baden Powell (1857 – 1941).....	9
2.3	Ernest Thompson Seton (1860 – 1946).....	11
2.4	Antonín Benjamín Svojsík (1876 – 1938) a skauting u nás.....	13
2.5	Období II. světové války	17
2.6	Období totality	17
2.7	Období po Sametové revoluci	18
3	Junák – český skaut.....	19
3.1	Dobrovolný	20
3.2	Nezávislý.....	20
3.3	Nepolitický.....	21
4	Jádro skautské výchovy	22
4.1	Poslání skautingu	22
4.2	Tři skautské principy.....	24
4.2.1	Odpovědnost vůči Bohu.....	24
4.2.2	Odpovědnost vůči druhým.....	25
4.2.3	Odpovědnost vůči sobě samému.....	26
4.3	Slib a Zákon	26
4.4	Skautská výchovná metoda	29
4.4.1	Slib a Zákon	30
4.4.2	Učení se zkušeností.....	31
4.4.3	Symbolický rámec	35
4.4.4	Příroda.....	36

4.4.5	Program osobního růstu	37
4.4.6	Dospělí průvodci.....	39
4.4.7	Zapojení do společnosti	40
5	Prostředky skautské výchovy.....	42
5.1	Skautská stezka	43
5.2	Odborky	57
5.3	Skautské závody.....	59
5.3.1	Svojsíkův závod – závod skautů a skautek.....	59
5.3.2	Zvas – závod vlčat a světlušek.....	62
5.4	Skautské časopisy	62
5.5	Závěr k výchovným prostředkům	63
6	Závěrem	63
6.1	Shrnutí práce	63
6.2	Formativní charakter skautské výchovy	66

1 Úvod

V dnešní době zažívá skauting obrovský početní nárůst členů. V České republice dokonce takový, že některé oddíly musí potenciální zájemce zařadit na čekací listinu (v lepším případě). V tom horším zájemce odmítnout pro nedostatek místa. Aktuální stav mě stále přivádí k otázkám, co je příčinou tohoto velkého zájmu. Je to jen díky početné generaci dětí, která dorostla do skautského věku, nebo je za tímto nárůstem ještě něco jiného? Nebo si lidé v dnešním poněkud chaotickém světě začínají uvědomovat nezbytnost zdravého výchovného prostředí? Situace, kdy největší výchovná organizace v ČR má více než 60 tisíc členů, ukazuje nejen na početnost dnešní mladé generace, ale také na určitou výjimečnost organizace jako takové. Na její kulturu, předávanou od počátku jejího vzniku, její schopnost zaujmout mladé kluky a holky, její vnitřní krásu, kterou dokáže popsat jen ten, kdo vyrostl v nějakém skautském oddíle. A především na její celkovou schopnost předat hodnotový rámec a formaci mladým lidem. Formaci, která většinou začíná od útlého dětství ve věku 6 let až po věk středoškolačka. Jedná se tedy o velmi intenzivní působení na děti.

Tato skutečnost mě přivedla k napsání bakalářské práce na téma věnující se výchově a vzdělávání v organizaci Junák – český skaut. Cílem mé teoretické práce je ukázat výchovně vzdělávací charakter organizace a zároveň analyzovat vliv skautského působení na děti. V práci se nejprve věnuji historickým kořenům organizace a jejímu hodnotovému základu, na kterém stojí veškerá skautská formace dětí. Následně se v práci zabývám jen skautskou organizací na území naší republiky, tedy Junákem. Popisuji jeho specifika a vymezení, jež udává ve svých stanovách. Následně se zabývám skautským slibem a zákonem, jakožto konkrétním vyjádřením hodnot v Junáku žitých. V poslední části ukazuji prostředky, které Junák nabízí k celkové skautské výchově. Jaké vytyčuje cíle a kompetence, kterých by mělo být dosaženo, aby členové organizace byly rozvíjeni co nejvšestranněji.

Dnešní mladá generace je tak trochu otrokem své doby. Dovolil bych si říci, že jsou jejím největším problémem dvě věci. Ztráta nebo oslabení vztahů a neschopnost trávit svůj volný čas kvalitně. Mou snahou je tedy poukázat, že je zde organizace, která skrze svou formaci rovněž pomáhá posilovat tyto dva důležité aspekty. Pomáhá poznat hodnotu osobních vztahů a přátelství, a zároveň se snaží o kvalitní využívání osobního volného času, jakožto prostoru pro

naše vlastní zdokonalování ve všech oblastech. Rád bych zde tedy na závěr mého úvodu citoval slova zakladatele¹ skautingu R. Baden Powella, hovořícího o výsledku skautské výchovy takto:

„Potlačení našeho já, rozvíjení lásky k bližnímu a služba druhým dokonale mění lidská srdce, dělají z člověka jinou bytost. Přestává se potom ptát: „Co dostanu?“ ale ptá se: „Co mohu v životě dát jiným?“

¹ Powell 2006, s. 58

2 Historie skautingu

2.1 Vznik skautské organizace

Se vznikem skautingu se pojí především jméno Roberta Baden Powella, který díky svému literárnímu dílu rozpoutal obrovský zájem o trávení volného času způsobem, který rozvíjel a zároveň baval velký počet zájemců. Na základě tohoto se skauting stal životním naplněním nejen pro mladé, ale mnohdy i pro ty, kteří dětmi už dávno nejsou. Nebyl to ale jen B.Powell, kdo ovlivnil směřování skautingu. Další významnou osobností byl Ernest Thompson Seton, který ovlivnil i pojetí českého skautingu. Se skautingem v naší zemi se pak pojí především osobnost profesora Antonína Benjamína Svojsíka, který skauting přivedl do našeho prostředí a jenž usiloval o jeho aplikování a rozšíření. Na následujících stránkách věnujících se celkovému zrodu skautingu pojednávám o těchto třech zakladatelích. O jejich zájmu v této oblasti a jejich přínosu pro obsahovou podstatu výchovy ve skautingu.

2.2 Robert Baden Powell (1857 – 1941)

Robert Baden Powell, britský voják, později generál, založil skautské hnutí na počátku 20 století. Založení předcházela Powellova zkušenost z Druhé búrské války² při obléhání pevnosti Mafeking, kde díky svým velkým organizačním a průzkumnickým schopnostem dokázal za pomoci mladých kluků pevnost ubránit. Právě při těchto bojích „si uvědomil a také ověřil, že i děti umí být velmi samostatné a schopné, když je využíval jako spojky pro předávání informací nebo jako ošetřovatele“ (Vítek, 2016, s.15) Tato zkušenost ho vedla k napsání knihy „*Rady pro průzkum pro důstojníky a muže*“ (*Aids to Scouting for NCOs and Men*). Jak píše Vallory (2016, s.18), jednalo se v podstatě o „vojenský tréninkový návod, ve kterém zužitkoval své zkušenosti s výcvikem mladých vojáků a zdůrazňoval význam her venku a aktivit pro rozvoj charakteru. Přestože byla určena k vojenským účelům, přispěla kniha k Baden-Powellově rostoucí popularitě u studentů a mladých lidí“, kteří byli „žízňiví“ po dobrodružství a po něčem, co by mohlo zasáhnout v kladném slova smyslu jejich živé dětství. Zájem mladých nemohl nechat Baden Powella bez odezvy. Přemýšlel nad tím, jaký dopad mohou mít napsané řádky na mladé kluky, lačnické po trávení volného času. Rodily se zde počátky jeho výchovné metody, jejíž

² Druhá búrská válka (1899-1902) – Válka mezi britskými a búrskými kolonizátory Jižní Afriky, díky které se Baden Powell stal národním hrdinou.

pozitivní a účinné důsledky si v takové míře neuvědomoval pravděpodobně ani sám autor. V roce 1907 uspořádal Powell tábor na ostrově Brownsea s dvaceti dospívajícími chlapci z různých sociálních vrstev, kde s nimi zkoušel v podstatě to, co uvádí ve svém díle. Onu výchovnou metodu, kterou později upravil a rozvedl v knize „Scouting for boys“, o které se zmiňují na následujících řádcích. Šlo o veškeré dovednosti, znalosti a schopnosti pomáhající k tomu, aby se člověk stal opravdovým skautem. Tedy vše, co bylo nějak spojeno s formováním tělesné i charakterové stránky člověka. Jednalo se o program, který byl pro mladé chlapce atraktivní. Díky tomu se stal tábor velmi úspěšným především pro ty, kteří toužili po novém dobrodružství a po něčem, co se v tehdejší anglické společnosti v podstatě nikde nevyskytovalo. Úspěch to byl rovněž pro samotného generála. Ten si ověřil funkčnost práce, díky které získal novou zkušenost s organizovanou činností mladých. Jak uvádí Plajner (1992, s 29), B. Powell ještě neměl v této době úmysl založit nějakou organizaci. Svou metodou chtěl pomoci organizacím již existujícím. Nicméně vzhledem k úspěšnosti této události je vznik skautské organizace datován právě tímto rokem, i když samostatná organizace vznikla o něco později. Na začátku následujícího roku vyšla kniha Scouting pro chlapce, která se stala velmi populární. Jednalo se v podstatě o přepracované a doplněné vydání knihy první, aby vyhovovala dospívajícím chlapcům. Podle Valloryho (2016, s18) byla nejprve vydávána v šesti dílech, každých čtrnáct dní. Když se zjistilo, jak velký zájem o knihu je, došlo k samostatnému vydání knihy. Ta se stala okamžitým bestsellerem. Během prvního roku se kniha tiskla čtyřikrát. V následujícím roce se natisklo dalších 60 000 kusů. *„Jeden z důvodů, proč byla kniha tak úspěšná, je, že vyšla ve správný čas. Společnost právě začínala uznávat dospívání jako jednu z životních fází člověka a začala chápat jedinečné potřeby chlapců během tohoto životního období. S industrializací celého západního světa navíc děti tohoto věku poprvé více chodily do školy, než pracovaly, a méně jich chodilo do učení.“* (Vallory, 2016, s 19). „Přestože původním Baden Powellovým záměrem nebylo založit světové hnutí, měla kniha jedinečný ohlas a myšlenka „skautingu“ se rychle uchytila takovým způsobem, který nečekal ani sám autor. Skupinky, které se začaly nazývat skauty, se začaly objevovat po celé Británii a dožadovali se nějakého vedení a pevnější identity“ (Vallory 2016, s.21). Tyto skupiny měli načrtnutý model určitého přitažlivého stylu života, který jim udával jasný směr a měl jasnou strukturu. Byla to cesta, která v sobě spojovala prvky zábavy, dobrodružství, rytířství, občanské povinnosti. Jednalo se o ucelený systém, který vychovával mladé občany. Podle Plajnera (1992, s. 29-30)

se po představení knihy, respektive po představení výchovné metody v ní napsané, objevil obrovský zájem z řad profesorů a rodin. Díky tomu se začala objevovat velká řada dobrovolníků, kteří se chtěli zapojit do činnosti skautingu. Oficiální vznik Skautské organizace (Boys Scout Association) je spojen s datem 1909.³ Přestože byl původní záměr skautingu jen pro mladé chlapce, brzy se začaly ozývat hlasy z řad dívek. Ty chtěly trávit volný čas podobným způsobem. Zakladatel pak došel k rozhodnutí, že může skauting sloužit stejně dobře také dívkám, které z něho mohou mnoho čerpat a stát se dobrými skautkami. Proto došlo poměrně brzo (1910) k založení dívčí organizace, kterou vedla jeho sestra Agnes.

Skauting se začínal rychle rozšiřovat nejen v Británii a britských koloniích, ale v podstatě po celé Evropě a dostával se i do Ameriky. S následujícími roky se základní idea o podstatě skautingu trochu měnila, dostávala nový rozměr. Jak udává Vallory (2016, s.33), během prvních deseti let od svého vzniku prošel skauting poměrně zásadní změnami, během kterých se myšlenka výchovy založená na zkušenostech dospělého vojáka přetvářela ve vzkvétající mládežnické hnutí v Británii až po mezinárodní hnutí, do kterého patřily národní skautské organizace. Skauting byl původně zamýšlen jen pro věkovou kategorii staršího školního věku. To se ale po roce 1916 změnilo.⁴ V roce 1920 se konalo první světové Jamboree, kde se ustanovila celosvětová organizace WOSM (World organization of the Scout Movement), a v roce 1928 WAGGS (World Association of Girl Guides and Girl Scouts), které zastřešují a propojují národní skautské organizace po celém světě. Záměr celosvětového hnutí, které se výrazně podílí na vytváření mírové myšlenky mezi národy, se tak začínal uskutečňovat.

2.3 Ernest Thompson Seton (1960 – 1946)

Další osobou, která výrazně v mnohém ovlivnila český skauting je E.T. Seton, Tento ilustrátor, spisovatel a přírodovědec byl velkým milovníkem života v přírodě. Byl zcela zaujat vším, co se v přírodě odehrává. Pohyb v ní, stopování, pozorování hvězd, táboření v lesích, lov zvěře. V podstatě vše, co bylo vlastní životu indiánů, o které se velmi zajímal. V indiánech našel

³ Přesto, že skauting v Británii byl zatím jen krátce, v době oficiálního založení čítal již 108 000 členů. (Srov. Vallory 2016, s. 22.)

⁴ Vzhledem k velkému zájmu se v roce 1916 skauting rozšířil i pro mladší výchovné kategorie. Konkrétně pro děti mladšího školního věku, kterým se říká Vlčata. V roce 1922 pak došlo k rozšíření na starší výchovnou kategorii s názvem Roveři.

způsob života, který chtěl předávat dál. Život utvářený v harmonii, který člověka učí naslouchat, učí ho obdivovat krasu a tvrdost přírody, umět se o sebe postarat a zároveň vytvářet společenství. Jeho velký zájem o takový způsob života ho později přivedl k založení výchovného hnutí. Paradoxně ani on, stejně jako B. Powell, neměl původně záměr hnutí zakládat. Jeho dosavadní zájem o přírodu byl čistě jeho zálibou. Rád se v přírodě pohyboval a poznával ji. Následně o ní psal a kreslil různé obrazy fauny a flory místní krajiny. Na základě jedné události došlo k tomu, že si jeho zájem o přírodu získal mnoho přívrženců. Na počátku 20. století byl jeho pozemek vystavován vandalismu od skupinky mladých kluků, kteří se neuměli zabavit. Seton se jednoho dne rozhodl, že je pozve k sobě domů. Během této návštěvy byli mladí chlapci zaujati jeho vyprávěním o přírodě a o životě indiánů. Seton jim ukázal něco, o čem neměli ponětí. Díky této události si je získal natolik, že v roce 1902 založil právě s touto skupinou první woodcrafterský kmen.⁵ V roce 1903 vydával na pokračování román Dva divoši, který byl později vydán jako samostatná kniha. Od té doby se woodcrafterské hnutí rozrůstalo a dle Vattera (2017, s. 14) bylo do roku 1910 největším výchovným hnutím v Americe.⁶ V knize Dva divoši můžeme spatřit výchovný ideál E.T.Setona. Kniha popisuje život dvou chlapců, kteří si hrají na indiány. Velmi pestře líčí, co všechno se člověk může naučit, když žije v přírodě delší dobu. Nešlo jen o hluboké poznání přírody, ale také o poznání sebe sama skrze prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. „*Vypracoval pro ně (mladé kluky) ucelený výchovný systém vhodný jak pro děti, adolescenty, tak pro dospělé obou pohlaví. Jeho základem byla péče o harmonický rozvoj těla, mozku, ducha a služby*“ (Plajner 1992, s. 25). Samotný Seton ve svém díle *Duch lesů* uvádí podstatu svého hnutí takto: „*Zálesácká Liga snaží se před naši mládež postavit ideální bytost fysicky silnou, ušlechtilou, zdvořilou, ukázněnou, šťastnou, když může pomoci, připravenou pro všechny případy, moudrou cestami lesa, stykem s veřejností, takového všestranného vzdělání, že může beze všeho stát se odborníkem, kdekoli je potřeba, a žádoucí bytostí dneška. Účelem zálesáctví jest vychovati rekreací*“ (Seton 1922, s. 38). A dále uvádí zálesáctví jakožto světonázor: „*Zálesáctví jest způsob nazírání na věci, jenž vede k všestrannému vývoji a povznáší život oceněním věcí kolem nás*“ (Seton 1922, s. 39). Již v této době věděl R. B. Powell o výchovném stylu E. T. Setona a v mnohém se mu jeho práce líbila. Orientace, život a pohyb v přírodě. To

⁵ Slovo woodcraft znamená dle překladu Miloše Seiferta Lesní moudrost.

⁶ Woodcraf bylo prvním velkým hnutím v Americe. Na základě vydání knihy Dva divoši se hnutí rozrostlo až na 60 kmenů. (Viz. Vatter, s. 14)

jsou aspekty, jež mohou být pro skauting užitečné a obohacující. Něco, co by mohla skautská organizace integrovat. V roce 1906 došlo k setkání těchto dvou schopných pedagogů při Setonově návštěvě Anglie. Jak uvádí Vatter (2017, s. 14), panuje mezi oběma určitá rivalita, protože každý z nich chce rozšířit své hnutí a počítá, že se ten druhý přidá. Později však došlo ke smíru a Baden Powell, zakládající v Americe Boys scout of Amerika (v roce 1910), nabídl místo prvního náčelníka právě Setonovi, který tuto funkci přijal. Tehdejší sblížení ukazovalo na potenciální možnosti prolnutí obou organizací v jednu. Problém rivality obou hnutí by tak byl zcela vyřešen a silné myšlenky obou zakladatelů, myšlenka „návratu k přírodě“ a „myšlenka správného občana“, by se sjednotily do jednoho hnutí. K tomu ale nakonec nedošlo. Po krátké době došlo k určitým sporům mezi oběma zakladateli, jejichž příčina je právě v odlišném vnímání podstaty výchovy mladých. Sám Seton to komentuje slovy: „*Mým záměrem bylo dělat z nich (skautů) muže, Baden – Powellovým – vojáky*“⁷ V důsledku toho Seton opustil v roce 1915 post náčelníka BSA (Boys Scout of Amerika) a věnoval se nadále, až do své smrti, výhradně svému woodcrafterskému hnutí. To mezitím přejmenoval na The Woodcraft League of America. Dle Vattera (2017, s. 15) dochází po jeho smrti k úpadku hnutí v Americe, zatímco BSA bylo stále početné a vzkvétající, pravděpodobně díky jeho schopnostem přizpůsobit se podmínkám a schopnosti spolupracovat s ostatními organizacemi. Přestože nepůsobil E.T.Seton dlouho v BSA, jeho vliv na skauting je veliký. I samotný Baden Powell přebíral řadu prvků z jeho zálesáckého hnutí. Jistě největší vliv měla jeho literatura rozšířená po celém světě. Tyto knihy poutavým způsobem přibližují život v divoké přírodě. Vyobrazení krásy skrze ilustrace, praktický způsob pohybu v ní a rady, jak v přírodě přežít. Právě woodcrafterská tematika zajímala nespočet mladých ale i starších čtenářů, kteří toužili po dobrodružství, toužili uvádět do praxe to, co Seton psal. Do naší vlasti přivedl myšlenky E.T. Setona zejména Miloš Seifert.⁸

2.4 Antonín Benjamín Svojsík (1876 – 1938) a skauting u nás

Počátky dvacátého století na našem území byly obdobím, kdy se v pedagogice ještě v podstatě nekladl důraz na péči o jedince. Ještě k nám nepřišlo volání po svobodě dítěte a celkový

⁷ Nedohledatelný zdroj

⁸ Miloš Seifert (1887 – 1941), středoškolský učitel, přírodovědec, spisovatel, který se snažil v Československém skautingu prosazovat woodcraft. Po určité době dochází k rozštěpení a Seifert zakládá samostatnou woodcrafterskou organizaci s názvem: Zálesácká liga Československá.

pedocentrický přístup, který se zde objeví o něco později. „Kulturní struktury“ byly stále stejné. Mnohdy početné rodiny měly velké starosti o hospodářství nebo jakoukoliv práci, která zajišťovala jejich živobytí. To se neobešlo bez pomoci dětí, které musely s pracemi pomáhat. Bylo běžné, že děti musely po škole jít pracovat na pole, aby pomohly svým rodičům. V obdobích sklizní byly dokonce uvolňovány ze školy, aby pomohly sklidit úrodu. V této době byla otázka po smysluplném a cílevědomém trávení volného času jen málo řešena. Nacházíme samozřejmě velký rozdíl mezi dětmi žijícími na vesnicích a těmi, které vyrůstaly ve velkých městech. Rodinám na vesnici, a tedy i jejich dětem, udával životní řád církevní rok se svou tradicí a liturgickým slavením a také zemědělská povinnost. To ostatní nebylo tak důležité. Je ale nutné říci, že i děti na vesnici měly možnost trávit svůj volný čas různými hrami. Děti z lepších poměrů či z větších měst mnohdy po škole neměly povinnost v hospodářství, a proto měly čas zabývat se jinými činnostmi. „*Tak si vysvětlíme, proč skauting zakotvoval v době před první světovou válkou výhradně ve městech mezi studenty*“ (Plajner, 1992, s.11). Do doby, než přišel skauting, bylo na území tehdejšího Rakouska - Uherska a později Československa několik organizací, které byly hojně využívány ve volném čase právě lidmi převážně z větších měst. Šlo zejména o tělovýchovné spolky jako například Sokol, Orel (křesťanská tělovýchovná organizace), KČT (Klub českých turistů) a jiné.

V pedagogickém prostředí se začalo objevovat volání po změně. Dosud byl na našem území znát vliv Herbartismu, který ale už nenacházel plnou přízeň a v podstatě odumíral. U mnoha pedagogů nastávala touha po modernizaci. „...*Zejména čtveřice vysokoškolských profesorů filozofie, pedagogiky a psychologie na pražské univerzitě – Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí a T. G. Masaryk – byla nositelkou moderní orientace výchovy a usilovala o reformu školy a vyučování...*“ (Plajner, 1992, s. 17). Můžeme vidět, že se tehdejší profesori zajímali o nové výchovné a vzdělávací působení v okolních státech, ze kterých by si mohli přinést něco pro náš výchovně vzdělávací systém. Plajner uvádí (1992 s. 17), že byli všichni tito pedagogové již v roce 1910 seznámeni s knihou „Skauting for boys“ napsanou R. B. Powellem, a s jeho výchovnou metodou pro mimoškolní aktivitu dětí. Dle nich se nejednalo jen o nějaké moderní pojetí tělesné výchovy, ale v podstatě o reformu výchovy mládeže. Díky tomu vyjádřili plnou podporu A. B. Svojsíkovi, který se zabýval propagací skautingu u nás. Tento středoškolský profesor vyučující tělocvik se o skautské hnutí (jehož ohlas se dostává i na naše území) zajímal, a proto se vydal do Anglie v roce 1911, aby poznal skutečnou podobu skautingu. Do zakládání

skautingu se pustil krátce po jeho návratu do naší vlasti. Povšimněme si, že se naše tehdejší školství nacházelo v situaci, kdy volá po určité změně pedagogického směřování. Je zajímavé, že byl takový zájem o výchovnou metodu skautingu směřující spíše do oblasti pedagogiky volného času a nikoliv po nějakém novém vzdělávacím systému. Přesto byl Svojsík vyslán do Anglie. Ukazuje to na uvědomění některých tehdejších pedagogů, že vedle školy hraje také podstatnou úlohu mimoškolní působení na děti. Něco, co cílevědomě formuje mládež, co jí dává strukturu a směřování a co vedle školy zajišťuje všestrannou formaci. K tomuto se skautská výchovná metoda opravdu hodila. Již v roce 1912 vydal Svojsík svoji publikaci „Základy Junáctví“, ve které nastínil obraz Junáka. Fakt, že se na tomto díle podílela řada tehdejších univerzitních profesorů, jako byli Dr. Fr. Drtina, Dr. Fr. Čáda, Dr. K. Kramář, Dr. Josef Thomayer, Dr. Weigner a řada dalších osobností, vypovídá o tehdejším zájmu, jež Skauting vyvolával v prostředí vzdělaných lidí. Již v knize můžeme dobře vidět, že je Junák inspirován kořeny obou světových organizací, tedy jak skautingem z Británie, tak woodcraftem z Ameriky. O vlivu obou těchto zakladatelů svědčí i Svojsíkův text v jeho knize. Tento úryvek ukazuje na úctu, s jakou byli Seton i Powell váženi. Svojsík například v kapitole o historii hovoří nejprve o Setonovi, namísto o Powellovi, ačkoli bychom možná čekali pravý opak vzhledem k tomu, že byl britský skauting blíže našemu území a dal se očekávat větší vliv právě od něj. Dále o tom píše: „*Těžko je posouditi, kdo má o které odvětví skautingu větší zásluhy, zda Seton, či Baden – Powell. Jisto jest, že ona romantičnost, poetičnost a láska k přírodě jsou především zásluhou Setonovou, kdežto pořádek, kázeň, organisace jsou zase dílem Powellovým – obou výborných psychologů i pedagogů*“ (Svojsík, 1991, s. 22-23).

Ještě téhož roku se uskutečnil první tábor. Oficiální založení organizace Junák – český skaut je roku 1914. Svojsíkovi šlo o to, aby skauty vedli lidé mající potřebné znalosti k vedení. Proto hned na první schůzi organizace řešil důležitost kurzů pro vůdce.⁹ V roce 1915 byla založena dívčí odnož Junáka. Nejedná se tedy jen o hnutí pro chlapce, ale celospolečenskou záležitost. Pohnuté osudy první světové války měly však za následek, že musela řada vedoucích narukovat do armády. Činnost Junáka byla tedy na nějakou dobu omezena, nikoliv však zcela zrušena.

⁹ Zde můžeme vidět důležitý aspekt Junáka, který trvá až do dnešní doby. Jedná se o vzdělávání činovníků, tedy těch, kteří mají v organizaci nějakou funkci. Jak v následných kapitolách uvádím, je podstatnou součástí skautských vůdců řada kompetencí k vedení. Od toho se následně odráží dobrá formace dětí v oddílech.

V roce 1918 zavedl tehdejší starosta Junáka Rossler Ořovský tykání mezi všemi členy organizace. Bylo to v době, kdy se běžně vykalo i v rodinách. Od té doby se toto stalo tradicí, která je uchována až do dnešní doby.

Následná léta byla až do druhé světové války časem růstu skautingu. Vzniká řada organizací skautů. Některé se pak zcela odštěpí od Junácké organizace, jako například Seifertovi Psohlavci v roce 1922, kteří se chtěli věnovat převážně lize lesní moudrosti. Jak jsem již uváděl v části u B. Powella, v této době byla založena světová organizace, na základě které docházelo k vytváření vztahů mezi skautskými organizacemi napříč kontinenty. Svojsík se stal jedním z členů světového skautského výboru. Díky tomu mohli naši čeští skauti získávat zkušenosti na mezinárodních setkáních nejen ve skautingu, ale i v jiných oblastech. Určitým způsobem to ukazuje na nutnou vzdělanost přinejmenším v oblasti jazyků, se kterou se mládež vydávala do zahraničí. Další aspekt, který ukazuje na váženost skautské organizace v té době, je fakt, že byl Svojsík také ve funkci docenta skautingu na Univerzitě Karlově (dnešní FTVS). Dosud žádný takový post na Univerzitě Karlově nebyl. Přichází až s touto organizací. V roce 1923 vzniká první lesní škola¹⁰, a začíná tak éra tradičních lesních kurzů, jež jsou pro vzdělávání činovníků typické i dnes.¹¹ Třicátá léta jsou obdobím, které je více lidmi označováno za tzv. „zlatý věk českého skautingu“. V Československu bylo cca 65 000 skautů a skautek. Konalo se obrovské množství akcí a táborů.

V následujících oddílech popisují další etapy skautingu v naší zemi od období druhé světové války až po rok 2005, který se stal důležitým pro další směřování organizace. Jedná se o velmi stručný přehled událostí, protože podrobnější popis událostí není smyslem mé práce. Přesto

¹⁰ *Posláním lesní školy (LŠ) je zabezpečit vyšší vzdělání činovníků ochotných se podílet na výchově budoucích vůdkyň a vůdců, prohloubit jejich chápání skautské myšlenky a cílů skautského hnutí, přispět k dalšímu rozvoji osobnosti, vést je k tomu, aby svoji činností přesáhli hranice oddílu a střediska. Upevnit vědomí sounáležitosti, služby hnutí, závazku. Nabídnout prožitek skautského společenství, motivaci k další službě. LŠ jsou i místem pro výměnu zkušeností, hledání nových metod, přístupů a programů. Viz <https://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/vzdelavaci-system/1001-lesni-kurz-skola?autologin=1>, [11.1.19]*

¹¹ Přesto že není mnoho o lesních školách napsáno, stručně o jejich historii píše například Václav Nosek. Viz <https://docplayer.cz/17254415-Historie-lesnich-skol.html>. [12.1.19]

považuji tento krátký souhrn za důležitý. Vykreslení jejích historických etap nám pomůže lépe pochopit celé její směřování.

2.5 Období II. světové války

Období druhé světové války přineslo organizaci první velkou ránu. V Junáku byla tehdy řada schopných lidí, organizace jako taková měla velkou organizační strukturu. Pro nepřítel jako bylo tehdejší Německo se jednalo o prvek, který by mohl být nebezpečný. Proto se výnosem tehdejšího generálního sekretáře Protektorátu K. H. Franka Junák pro nepřátelské postoje vůči říši zakazuje. Veškerý jeho majetek byl konfiskován. Na základě toho vznikla řada ilegálních skupin, které v činnosti pokračovaly, nebo se přidávali do jiných organizací, pod jejichž hlavičkou mohli členové fungovat. Mnoho skautů mělo ze své oddílové činnosti dovednosti hodící se pro aktivní odboj. Díky tomu se přidávala řada skautů do odboje proti Německu. Z těch známých to jsou například Jozef Gabčík, Jan Kubiš, Václav Morávek a jiní. Během války jich byla velká řada zavřena do koncentračních táborů nebo popravena. Zároveň vznikl v roce 1941 také exilový skauting v Londýně. Celková činnost Junáka na našem území byla ale ukončená. Po druhé světové válce došlo velice rychle k obnově. Již během povstání skauti působili jako ošetřovatelé a dělali, co bylo potřeba. Následovalo období, kdy skauting zažíval velký rozmach, organizace čítala okolo 250 000 členů, kteří se do pořádání své činnosti pustili zcela naplno.¹² Netrvalo to však dlouho. Skautská organizace začínala být nepohodlná pro narůstající komunistickou moc, která se v únoru 1948 dostala zcela k moci. Postupné omezování a následné zakazování organizací a spolků se stávalo častým. Obzvláště, pokud se jednalo o skupiny, které měly duchovní přesah a byly organizačně velmi schopné. Následovalo dlouhé a kruté období, které Junáka tvrdě zasáhlo.

2.6 Období totality

Období totality bylo tedy pro Junáka další velkou ranou. Činnost byla opět zakázána a organizace zrušena. Obzvláště velký problém spočíval v délce přerušení činnosti a v uvěznění těch, kteří by mohli nějak předávat skautský ideál dalším. Pro nesení jakékoliv kultury je nezbytné, aby vycházela ze svých kořenů a byla kontinuálně předávána. V této době ale nastala

¹² Důvodů takového nárůstu počtu členů může být více. Skauti během války představovali lidi, kteří si umějí poradit i v těžkých podmínkách. Řada z nich se stala velkými hrdiny. Je zde ale také nutno říci, že byl skauting před válkou ve velkém zájmu a tak není divu, že se jeho členové k takové činnosti chtěli vrátit, jakmile to bude možné.

situace, kdy byla činnost organizace zakázána na dvacet let. To je velmi dlouhá doba. Řada těch, kteří by mohli potajmu předávat skautské ideály, byla zavřena. To přineslo organizaci velký problém. Byl jen zlomek těch, kteří působili v ilegalitě nebo byli v exilovém skautingu. Přestože byla činnost Junáka přerušena na takovou dobu, podařilo se v období uvolnění režimu v šedesátých letech rychle nastartovat organizaci znovu. V roce 1968 dochází k rychlému obnovení činnosti, ne však na dlouhou dobu. Přesto je to ale velmi důležitá etapa, protože je to doba, ve které ještě žijí pamětníci z doby před totalitou. Tito lidé tak mohou předat zkušenosti z dob, kdy Junák fungoval dobře. Formují se oddíly, plánují se tábory a lesní školy, na kterých je idea skautingu znovu předávána. Je to jakýsi kratičký most, důležitý pro přenesení podstatného do další doby.

Za krátkou dobu (v roce 1970) se činnost Junáka opět zakazuje až do doby, kdy došlo k pádu komunistického režimu v naší zemi. Některé oddíly pokračují v ilegalitě, jiné pod hlavičkou jiných organizací jako ČČK, TOM, a jiné. Byla zde i řada těch, kteří se angažovali pod hlavičkou organizace pionýra s přesvědčením, že tam budou vykonávat skautskou činnost s dětmi. To působilo v pozdějších letech po pádu režimu nemalé problémy. Je ale patrné, že myšlenka skautingu zůstávala v lidech nadále. Stále tu byl velký počet těch, kteří chtěli zůstat skautingu věrni. Velmi krátce po Sametové revoluci se toto uchování v srdcích lidí ukázalo.

2.7 Období po Sametové revoluci

Po 17. listopadu došlo opět k velmi rychlému nasazení skautů do činnosti. Již 2.12. 1989 se uskutečnilo setkání činovníků, kteří usilovali o obnovu. S touto novou nadějí všech byly spojeny i rozepře. Rozepře mezi těmi, kteří zůstali skautským ideálům striktně věrni, nikdy nespolupracovali s režimem, a mezi těmi, kteří nějakým způsobem spolupracovali. Ti, kteří provozovali činnost pod hlavičkou pionýra, se ospravedlňovali tím, že mohli skautskou činnost vykonávat stejně, jen pod jinou organizací. Vyvstávala otázka, zda se na obnově organizace mohou podílet i členové, kteří nebyli zcela věrni hodnotovým základům, na kterých organizace stojí. Celková situace působila mnohé nesváry.

Začalo zcela nové období. Junák musí počítat s tím, že před ním stojí velká výzva. Společnost prošla řadou změn. Vyvstávala tedy otázka, jak směřovat organizaci a jakým způsobem zaujmout mladou generaci, která je v něčem odlišná od té předchozí. I když se hodnoty (na kterých skauting stojí) nemění, vše ostatní musí dostat nový obal. Musí se změnit formy a

prostředky. Začaly se opět pořádat nejrůznější akce. Ať se jedná o mezinárodní setkání nebo o organizování našich tradičních lesních škol pro vzdělávání činovníků.

V roce 2005 je přijat dokument Charta českého skautingu, který jasně ukazuje, jakým způsobem chce Junák směřovat.

„Chceme, aby Junák byl organizací s pevnými hodnotovými základy na straně jedné, a s moderními, přitažlivými formami a prostředky na straně druhé.

Chceme, aby rodiče vnímali Junáka jako kompetentní organizaci s jasným výchovným posláním, která jim nabízí pomoc při výchově jejich dětí a zábavným způsobem připravuje mladé lidi na smysluplné prosazení ve společnosti.

Chceme, aby děti viděly skauting jako místo, kde budou přijaty skupinou svých vrstevníků, kde najdou opravdové kamarády, a skauting se pro ně stal přitažlivým dobrodružstvím se špetkou tajemství a výlučnosti, do něhož se budou chtít zapojit i ho samy aktivně utvářet.“ viz http://www.vmls.cz/dokumenty/cinovnici/Charta_skautingu.pdf [22.1.19]

O historii českého skautingu bychom toho mohli říci mnoho. Nicméně se v této práci nezabývám především historií. Z tohoto důvodu zde nastiňuji jen letmý průřez, protože je nezbytné znát, z jakých kořenů organizace vychází a co český skauting na jeho cestě potkalo. Záměrně tuto kapitolu ukončuji citací z Charty českého skautingu, která nastiňuje vizi, ke které v následujících řádcích směřuji. Zároveň považuji za nutné zmínit, že jsem nenašel téměř žádnou akademickou práci, která by se věnovala výhradně a komplexně tématu skautské historie u nás. Musel jsem použít vícero menších zdrojů. Během toho jsem zjistil, že není v žádné české psané publikaci zabývající se dějinami pedagogiky ani zmínka o třech velkých pedagozích, o kterých jsem na předchozích stránkách psal. A to i přesto, že měli v oblasti pedagogiky volného času tak velký vliv na mnoho dětí.

3 Junák – český skaut

Junák, jakožto zapsaný spolek ve spolkovém rejstříku, má svoje stanovy. Tyto stanovy jasně vymezují, jakou je Junák organizací, dle čeho se řídí, jakým způsobem je vymezena jeho činnost a jakou má organizační strukturu. Již v úvodním vymezení vidíme důležitost zakladatelových myšlenek. Nejen Baden Powella, ale také Svojsíka, jakožto zakladatele

skautingu u nás. „*Junák – český skaut, z. s. je dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě.*“

Viz <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>
[cit. 6.2.19]

3.1 Dobrovolný

Vyjadřuje, jakým způsobem je činnost v organizaci prováděna. Je složena z jednotlivých dobrovolníků, kteří chtějí naplňovat poslání skautingu. Jedná se o důležitý aspekt, který ukazuje na vlastní přesvědčení těch, kteří činnost vykonávají. Toto přesvědčení je nepřímo předáváno všem, kteří oddílovou výchovou prochází. Každý člen tak může vidět příklad odkazující na práci pro samotné junácké hodnoty. Tento aspekt přináší do prostředí organizace zcela jiného „ducha“, než kdyby byli za práci honorováni. Ukazuje to na oddanost ideálům, nikoliv na práci pro peníze. Díky tomu se dobrovolnost stává nedílnou součástí organizace. Vedoucí se namáhá, vynakládá úsilí, aby se mohl mít každý člen v oddíle dobře. Vedoucímu záleží na růstu dětí nehledě na to, co za to dostane. Děti se učí, že hodnotám se vydáváme pro dobro ostatních a nikoli pro materiální zisk.

Dobrovolnost je také chápána ze strany dětí, které jsou v oddíle dobrovolně. Stejně tak dobrovolně přistupují k principům, jež jsou jim předkládány a ke kterým jsou vedeni. Je přirozené, že oddíly vyžadují, aby jednotliví členové žili v duchu těchto hodnot. Nicméně nebrání člověku z oddílu odejít, pokud chce tyto hodnoty bořit či jakkoli je narušovat.

3.2 Nezávislý

Vallory píše k nezávislosti skautingu toto: „Skautské hnutí není autonomní jen ve smyslu samosprávy a určování vlastních cílů, ale také ve smyslu ideologické nezávislosti. Tato nezávislost je zásadní v souvislosti s náboženskými skupinami, politickými ideologiemi a státními institucemi stejně jako s politickými stranami: z tohoto důvodu je skautské hnutí

nezávislé na všech ostatních institucích...” (Vallory 2016, s. 59). Nezávislost vychází především z historické zkušenosti. V minulých dobách se stávalo, že byla řada spolků, které se staly nástrojem nějakého mocenského vlivu. Ať se jednalo o různé politické strany, nebo jiná uskupení, které chtěla vládnout ostatním. Jen v minulém století můžeme mluvit například o moci nacistického Německa, kde nacistická strana iniciovala vznik hnutí Hitlerjugend. Dalším konkrétním příkladem je založení organizace pionýr, která byla nástrojem komunistického režimu. Nezávislost tedy organizaci brání být nástrojem jakéhokoliv mocenského uskupení. Na základě své nezávislosti může vychovávat mladé lidi ke svobodě, ke kritickému a demokratickému smýšlení.

3.3 Nepolitický

Junák nechce být součástí politiky. Neznamená to, že se o dění ve společnosti nezajímá. Naopak, ve společnosti je angažován hodně. Nicméně jeho podstata je formovat mladé, nikoliv být politicky aktivní. Snahou je vytvářet prostor, kde děti dokáží kriticky myslet v souvislosti s hodnotami, ke kterým jsou vedeni. Není ale na organizaci, aby vytvářela politický vliv. Nicméně už z hodnot v organizaci zastávaných jasně vyplývá, že jsou některé „společenské proudy“, se kterými se nelze ztotožňovat.

Pátý bod stanov popisuje předmět výchovy Junáka. Poměrně rozsáhlým výčtem charakterizuje, jaké oblasti jsou rozvíjeny: „*Předmětem činnosti Junáka je aktivní naplňování shora uvedeného poslání. Podpora všestranného rozvoje dětí a mládeže zahrnuje mimo jiné pořádání schůzek, výprav, táborů, setkání a her; vzdělávací, výchovné, kulturní, praktické, sportovní i další volnočasové aktivity; vydávání vzdělávacích, výchovných, metodických a dalších materiálů a publikací; pořádání kurzů a školení; činnost při ochraně přírody a krajiny; účast na životě občanské společnosti a rozvoji demokratické angažovanosti; sociální aktivity a podporu znevýhodněných skupin obyvatelstva; dobrovolnictví; prevenci před vznikem závislosti a dalších sociálně-patologických jevů; materiální a technickou podporu činnosti; provoz kluboven, základen, tábořišť i vzdělávacích center; podporu členů Junáka a péči o ně; činnost při správě organizace.*“ Viz. <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>, [6.2.19]. Na předchozích řádcích je stručně uvedeno, jakou je Junák – český skaut organizací. V následující kapitole se zaměřuji na podstatu skautské výchovy, obsahovou náplň organizace.

4 Jádru skautské výchovy

Skauting je organizací všeobecně známou. Můžeme však říci, že jádro této výchovy zná jen někdo. Kromě členů, kteří prošli vzděláváním v oddílech, není mnoho, kteří by dokázali skutečně popsat podstatu této výchovy. Člověk, který zná Junáka jen navenek, bude pravděpodobně hnutí pokládat jen za jakousi tradiční výchovnou organizaci, působící většinou kladně na mladou generaci. Valorry to například vystihuje takto:

„Skautské hnutí obecně zná hodně lidí a obvykle si ho spojuje s volnočasovými aktivitami, které dle nich nemají, kromě toho, že nabízejí chlapcům a dívkám náplň volného času, žádný sociální dopad. To je důsledek jedné z nejsilnějších stránek skautingu a zároveň jedné z jeho největších slabín: hluboce intuitivní povaha jeho výchovné metody. Pro mladé lidi je atraktivní tím, že je baví, ne proto, že by se v něm chtěli vzdělávat. Proto se stávají skauty. Toto je zároveň nevýhoda skautingu, protože učitelé a odborníci vidí na skautingu jen jeho zábavný volnočasový charakter a nevnímají silný výchovný dopad tohoto hnutí.“ (Valorry 2016, s. 14)

Pro uvědomění si výchovného přesahu, tedy, že se za zábavným programem hry ukrývá něco, co dává dítěti určitou formaci, slouží skautské vzdělávání. Je řada kurzů pomáhajících starším skautům s přebíráním odpovědnosti za programy a celkové vedení oddílů. Právě na těchto kurzech se učí, jak správně používat prvky skautské výchovné metody¹³, aby byli pro menší členy zábavné ale zároveň formativní.

4.1 Poslání skautingu

Poslání skautingu je vystiženo v posledních slovech B. Powella, která napsal svým skautům jako svoje závěrečné poselství. Mimo jiné v nich stojí „...*Opravdová cesta k docílení štěstí je dělání radosti ostatním lidem. Pokuste se zanechat tento svět o trochu lepším, než jaký byl, když jste na něj přišli...*“ (ČT24, 2011)¹⁴. Metodika Tichou poštou poslání více vykresluje: „Skauting je vlastně jedním z tisíců pokusů zlepšit svět. Filozofové všech dob – a nejen oni – toužili najít recept na všenápravu bídneho stavu lidstva, chtěli přesvědčit lidi, že nemá cenu se vraždit, rozmnožovat majetek na úkor druhých, ubližovat si. V základu skautingu je podobný cíl: zlepšit

¹³ O skautské výchovné metodě píše níže.

¹⁴ V textu použit překlad dle ČT24. originál dopisu k dispozici na: <https://www.scout.org/node/19215?language=en>.

svět. Ne nějakým násilným převratem nebo změnou politických struktur, ale revolucí, která začíná v srdci člověka, tisíce malých posunů v nitru, které ale nakonec pomohou tomu, aby byl lepší i svět „venku“ (Voňavková a kol., 2005, s. 4). Jak vidíme v textu, je to společné pozvání jednotlivců ke zlepšení světa. Vede to k uvědomění, že my jako jednotlivci bychom měli přispět k jeho zlepšení. Děti v oddílech jsou vychovávány k uvědomování, že i ony mohou být těmi, kdo přispějí ke změně a zlepšení věcí ve světě. Vyplývá z toho přirozený respekt k druhým. Vedoucí podporují a vedou své „menší bratry a sestry“ s důvěrou, že mohou s pomocí dospělého a ostatních ve své oddílové družině zvládnout formovat sebe a přetvářet svět. Z jiného úhlu pohledu popisuje poslání Valorry: „Jeden z hlavních prvků poslání skautingu je jeho výchovná identita a vzdělávací aktivity pokrývající vícero oblastí lidského bytí. Výchovným posláním skautingu není nahrazovat, ale doplňovat povinnosti jiných společenských institucí. Výchovné poslání skautského hnutí nejlépe vyhovuje ve všem, co vyžaduje učení se zkušeností a z činnosti. V tomto směru skauting doplňuje školu v její neschopnosti učit základní kompetence nebo záležitosti nenáležící žádnému konkrétnímu předmětu studia, speciálně pak ty zahrnující samostatnost a osobní iniciativu nebo samotnou interakci se sociálním nebo fyzickým prostředím – což je oblast, ve které skauting vyniká.“ (Valorry 2016, s. 61)

K tomu, aby každý člen mohl naplňovat poslání, potřebuje nutně nějaké hodnoty, ze kterých bude vycházet. Pro skauting jsou zcela zásadní tři principy vytyčující cestu pro každého člena. „*V centru zájmu skautingu jsou tři skupiny hodnot, které uznává jako principy dobrého života a soužití lidí na zemi. Jsou to: jednatel, společenství a skutečnost, která je přesahuje. Ve chvíli, kdy svým jednáním některou z těchto hodnot popíráme, vzdalujeme se smyslu skautingu – jeho poslání zlepšovat svět*“ (Voňavková a kol., 2005, s. 4)

Když se zaměříme na tyto hodnoty hlouběji, vidíme jejich časovou neomezenost a neměnnost. Skautská tradice trvá více než 100 let a za tu dobu se tyto hodnoty nezměnily. Naopak v dnešní době nabývají větší a větší aktuálnosti. Postačí podívat se na směřování dnešní společnosti. V tomto smyslu bychom mohli hodnotit „tradiční organizaci“ za něco velmi pozitivního, co udává mladým jasný směr v životě, protože má své kořeny jasně dané. Zde se ale nevěnuji hodnotám tradičních organizací. Více o základních třech principech, na kterých stojí hodnotový systém skautingu pojednávám na následujících řádcích.

4.2 Tři skautské principy

Tři skautské principy jsou základními hodnotami, ze kterých vychází celá skautská výchova. Pro organizaci jsou tak podstatné, že jsou zakotveny ve stanovách organizace.¹⁵ Tyto tři principy jsou nutně provázané a každý z nich má vliv na ty ostatní dva. Pokud člověk nehledí na skutečnosti přesahující jeho samého, ochuzuje sebe, svůj rozvoj, a na základě toho i vztahovou rovinu s druhými. Stejným způsobem to můžeme pozorovat i v jiném pořadí. Ve skautské výchově je tedy brán zřetel, aby se vycházelo ze všech třech bodů. Předávání těchto principů není někdy snadná záležitost. Pro řadu dětí se jedná přirozeně o velmi abstraktní téma. Některé děti také pocházejí z rodin, ve kterých se nějakému hodnotovému rámci věnují jen zřídka. Proměnných ovlivňujících porozumění hodnotám je vícero. Pokud je ale dítě dlouho v oddíle, je pravděpodobné, že se v něm nějaká hodnotová složka uchytí. Nejsilnějším způsobem, jak se dají tyto hodnoty předávat je osobní příklad. Pokud dospělý průvodce žije, v co věří, má dítě v praxi znázorněno, co to konkrétně znamená a jaké to má důsledky. Když jsou děti starší a absolvují nějaké kurzy (které k tomu nabízejí bohatou symboliku), začínají se nad tématem více zamýšlet. Tato symbolika ukazuje, proč je důležité vycházet ze všech třech hodnot a jaké to má důsledky.

4.2.1 Odpovědnost vůči Bohu

B. Powell vyrostl v rodině anglikánského kněze. Není tedy divu, že mu bylo vlastní vycházet ze skutečností, které přesahují naši existenci. Proto bral jako důležitou součást jeho života víru v Boha. Ta se promítla i do prvního bodu skautských principů. V průběhu trvání organizace však vyvstávaly nad tímto bodem otázky. Má bod platit i pro členy, kteří v Boha nevěří? Pokud ne, jakým způsobem princip uchopit, aby byl platný i pro děti jiných vyznání nebo pro ateisty? Bylo by ze své podstaty proti ostatním principům, kdyby se autoritativně přikazovalo řídit se dle tohoto bodu tím způsobem, že by se na členy tlačilo, aby v Boha věřili. To by odporovalo jakékoliv svobodě. Zároveň je bod velmi důležitý a není možné ho odstranit. Nakonec se došlo k přijatelnému řešení pro všechny. První princip nemusí být nutně zaměřen na víru v Boha. Může vyjadřovat „přesažné“ hodnoty. Stanovy Junáka to vyjadřují takto: „*Povinnost k Bohu, chápaná, jako povinnost hledat a respektovat v životě vyšší hodnoty než materiální*“. Viz

¹⁵ Junák – český skaut , z.s. - Stanovy spolku. Vymezují základní ustanovení spolku, principy a skautskou výchovnou metodu, vnitřní právo, členy, statutární orgány a ústřední orgány.

<https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>

[31.1.19] Jsou to hodnoty, které jsou nezávislé na člověku. Metodika *Tichou poštou* doplňuje vysvětlení: „... nemůžeme na ně takříkajíc „ukázat prstem“, a přesto jsou pro náš život nesmírně důležité... Samy o sobě nejsou ani závislé na lidském vnímání. To může docela působit potíží, takže člověk nemusí hned tak objevit, jak jsou důležité pro jeho život i život nás všech“ (Voňavková a kol. 2005, s. 9). Dále je v publikaci ukázáno, co to tedy konkrétně je. Obzvláště pro děti je potřeba dávat řadu konkrétnějších příkladů. „Co to je tedy konkrétně? Patří sem mnoho těch věcí, za které lidé v dějinách bojovali, kvůli kterým se nechali upalovat na hranicích nebo střílet, proč dělali revoluce... a ovšem také to, co je ve skautském slibu a zákoně. Co by to mohlo být? Spravedlnost – víme o ní, že je a má být, cítíme, když je nějaký zákon nebo rozhodnutí špatně, postrádáme ji. Svoboda – chybí nám, nemůžeme bez ní být a nesmíme se s tím, že nám ji někdo bere, naše lidství ji potřebuje. Pravda, pravdivost – i když nikdo neví, že lžeme, přesto se pravda neztrácí, je tu, mimo nás, nezávisle na nás. Láska – princip vztahu – pozitivní nasměrování a schopnost přinášet oběti za hodnoty, které stojí za to (rodina, lidé, vlast)“ (Voňavková a kol. 2005, s.9). Pro děti v Junáku jsou velikou oporou zkušenosti některých skautů z období totality. Jejich hrdinné svědectví odkazuje na věrnost hodnotám výše napsaným. To pomáhá řadě skautů k jasnějšímu pochopení.

4.2.2 Odpovědnost vůči druhým

*„Povinnost vůči ostatním chápána jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, snaha o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami: Je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazována bližním a přírodě“.*¹⁶ V každém oddíle jsou děti vždy součástí nějaké skupiny. Ať je to malá družina se kterou tráví mnoho času, nebo skupina jakožto celý oddíl. V každém oddíle je pro děti příležitost učit se sociálním dovednostem. Trávit s blízkými čas, umět s nimi vycházet, umět si říci, co potřebují. Postupně se učí také přebírat zodpovědnost za společné dobro skupiny. Učí se, že je potřeba udělat nějaké krůčky k tomu, aby celá skupina mohla dobře fungovat. Je přirozené, že se tato odpovědnost přenáší i do rozměru celospolečenského. Během oddílových činností je řada oddílů zapojena do různých programů na veřejnosti. Není jim cizí, co se ve společnosti děje. Skauti se takto učí pomalu přebírat odpovědnost za společnost z pozice občana. Na základě

¹⁶ Viz. <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>, [31.1.19].

tohoto dílčího rozměru v oddíle je snazší přejímat tento aspekt na rozměr národní, celosvětový, nebo na oblast přírody a kultury, za kterou jsme také odpovědní. Celková hodnota vytváření vztahu s ostatními je ve skautu důležitá. Každý člen žije velmi intenzivně s druhými, protože s nimi tráví mnoho času, a to někdy i v podmínkách, kde se musí spoléhat na druhé. To vytváří pevné vazby, ale také odpovědnost o tyto vztahy pečovat. Oddílová praxe tedy prakticky pomáhá k uvědomění si důležitosti blízkých vztahů a naší odpovědnost za ně. Bližní člověk tedy není někdo další z davu. Jedná se o hodnotu, která může posouvat nás samotné, pokud se snažíme o ni pečovat.

4.2.3 Odpovědnost vůči sobě samému

„Povinnost vůči sobě, chápaná jako odpovědnost za rozvoj sebe sama“. Viz <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>, [cit. 31.1.19]. „Uznávání hodnoty Člověk a věcí s tím spojených má dalekosáhlé důsledky do osobního života. Člověk je tu od toho, aby především poznával sám sebe. Zkoumal, odkud přichází, tedy z jaké rodiny, z jakých tradic, s jakými představami o světě...a také, kam kráčí. Co je smyslem jeho existence, čemu chce svým životem prospět, komu pomáhat, v čem se realizovat. Člověk, který ví o svých dobrých i špatných vlastnostech, nedostatecích i přednostech, je schopen přijmout sám sebe, mít se rád, tak jak je, a zároveň se snažit sám sebe posouvat. Pečovat o své zdraví, vzdělávat se, vstoupit na cestu sebevýchovy k osobní integritě“ (Voňavková a kol., 2005, s. 6). Nejde tedy jen o porozumění sobě samému. Ale rovněž o důsledek, který to může mít na lidi okolo nás. Pokud sami sebe vzděláváme, pomáháme našemu bezprostřednímu okolí, aby k hodnotě vzdělání přistupovalo s větším respektem a touhou po vzdělání. Naplnění tohoto bodu je rovněž více rozvíjeno, pokud se člověk snaží žít podle ostatních principů. Odpovědnost vůči druhým a hledání něčeho, co nás přesahuje, může prohloubit poznání nás samotných.

Pro konkrétnější práci s těmito tématy vycházejí metodiky, o kterých píší ve čtvrté kapitole. Pro jednotlivé výchovné kategorie jsou programy uzpůsobeny tak, aby byly děti schopny rozvíjet se přiměřeným způsobem úměrně dle jejich věku.

4.3 Slib a Zákon

Pokud máme předávat dětem nějaké hodnoty, je nutné, aby byli co nejkonkrétněji vyjádřeny. Bez tohoto vyjádření by nebyly uchopitelné a staly by se jen jakýmsi vzdálenými ideály, ke

kterým se vzhlíží. Byly by však v podstatě nedosažitelné. Z tohoto důvodu Powell načrtnul konkrétní, krátké, zapamatovatelné formule ukazující ideální obraz skauta. Již v jeho knize *Skauting pro chlapce* můžeme vidět základní myšlenku ukazující, koho Powell myslel, když psal o skautovi. Psal o něm ještě před tím, než se zrodila jakákoliv organizace. Jak jsem již psal, z počátku zakladatel ještě netušil, že jeho myšlenky odstartují vznik tak velkého hnutí. Nemohl tedy psát o skautovi jako o někom, kdo je vychováván v nějakém oddíle nebo organizaci. Když tedy mluví o skautu, mluví o ideálu, ke kterému by se mělo směřovat. Ideál skauta představoval obraz někoho, kdo má v sobě dovednosti, které mu pomohou být opravdovým člověkem. Někoho, kdo si dokáže poradit v nesčetných situacích a jenž bude své jednání stavět na základních třech principech výše popsaných. Právě v Junáku jsou výše uvedené principy vyjádřeny konkrétně ve skautském slibu a zákonu.

Skautský slib zní:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,

plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,

duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“

Slib lze doplnit dobrovolným dodatkem: „K tomu mi pomáhěj Bůh.“¹⁷

Důležitost skautského slibu a zároveň jeho obrovská užitečnost ve výchově spočívá ve zvnitřnění. Již se nejedná o výchovu z vnějšího světa. Zde se přechází k sebevýchově. Skauti si sami volí, že budou slibovat. U dítěte tak dochází k uvědomění, že je zcela na něm, zda se rozhodne jít touto cestou. Dobrovolnost rozhodnutí pomáhá k uvědomění si odpovědnosti za tento svobodný krok. Slib jako takový je jakýsi iniciační obřad, ve kterém mladý skaut ukazuje:

¹⁷ Podoba skautského slibu se v historii měnila. Původní verze byla orientována spíše náboženským rozměrem. Úvodní věta se zaměřovala na službu Bohu a králi. Srov. (Powell 2009, s. 9). To bylo ale pro poměry v naší zemi, jež měla vůči katolické církvi a císaři v podstatě averzi, poměrně komplikované. Proto vznikla formulace: „sloužit nejvyšší pravdě a lásce“. Ta je přijatelná pro obě strany. Tedy pro lidi náboženského vyznání a pro členy bez vyznání. Mnohem později, v roce 1934, vznikla po dlouhých a mnohdy vypjatých hovorech dobrovolná formulace na konci skautského slibu: „K tomu mi pomáhěj Bůh“

Já jsem se nyní rozhodl jít za těmito hodnotami. Tím, že budu slibovat, se zavazuji, že se budu snažit tyto hodnoty žít. Důvěra daná skautům je pro každého důležitá, protože mu pomůže přistoupit k tomuto aktu opravdově. Děti si v tomto věku svůj hodnotový rámec teprve utvářejí. Proto je nezbytné, aby před sebou měly jakýsi ukazatel, který jim na této cestě pomůže. V realitě dochází člověk k hlubšímu uvědomování postupně. Až v průběhu času si prohlubuje význam svého slibu. Je přirozené, že si dítě ve třinácti či čtrnácti letech neuvědomuje zcela vše. Je ale důležité, že má stanovený tento rámec na životní cestě, který v průběhu nejen skautského života více a více odkrývá.

S tímto se pojí ještě jedna důležitá věc. Domnívám se, že v dnešní době má mnoho mladých problém se svojí identitou. Identitou, kdo jsou, proč něco dělají a kam směřují. Skauting díky třem principům takto vyjádřeným dává mladým jasnou identitu. Jasně jim ukazuje, kdo jsou. Ukazuje jim, kam budou kráčet, pokud si hodnoty zvolí za své. Jedná se o praktickou věc, která pomáhá dětem s orientací ve světě. Mladí mohou díky skautingu vědět, kam krácejí, pokud jim budou Junácké hodnoty utvářet cestu.

Skautský zákon zní:

1. Skaut je pravdomluvný.
2. Skaut je věrný a oddaný.
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut je zdvořilý.
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
8. Skaut je veselý a myslí.
9. Skaut je hospodárny.
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

Dívky a ženy používají znění v ženském rodě.

Povšimněme si, že skautský zákon není výčet povinností, které by měl skaut dělat. Jedná se spíše o přehledné vyjádření toho, co v životě má smysl a je hodnotné pro náš život. Zdeněk Navrátil – Fetišek, ve své úvaze „Proč není skaut koníčkem“ poukazuje na fakt, že ve skautském zákoně máme formulaci „skaut je“, nikoli skaut by měl být. Nejedná se o předpis, z něž by plynuly sankce za případné nedodržení. Jak dále píše, skautský zákon není závislý na naší libovůli, ale je prostě daný. Buď tedy člověk je skautem, a snaží se naplňovat tento obraz, anebo jím není. Člověk se nemůže snažit „z polovic“ být pravdomluvný. Buď se snaží pravdivým být nebo nikoliv. (Navrátil, 2010. s. 136). Povšimněme si faktu, že není ve stanovách Junáka uveden slib a zákon mladší výchovné kategorie, tedy vlčat a světlušek¹⁸. Původní záměr Baden Powella bylo mít jen jednu výchovnou kategorii, tedy skautů. Vlčata a světlušky v začátcích ještě nebyly. Důvodem (proč není ve stanovách uveden) je zaměření se především na skautský slib a zákon. Slib vlčat a světlušek je brán jako výchovný prostředek. Skautský slib je pak brán jako konečný závazek pro všechny. Tímto slibem nejsou „vázáni“ jen skauti v období složení slibu. Je jím vázán každý skaut po celý život.

4.4 Skautská výchovná metoda

Pokud se kdekoliv setkáváme s plánovitým a cílevědomým vedením, musíme k dosažení cílů využívat nějaké metody. Tedy způsoby, kterými dosáhneme cílů. Ne jinak je tomu v Junáku. Jestliže organizace usiluje o všestranný rozvoj dětí, musí použít způsob pro to nejprůhodnější a neúčinnější. Ve skautské organizaci se tento způsob nazývá Skautská výchovná metoda. Ta je pro Junáka nezbytnou součástí a je zaznamenána ve stanovách Junáka: „*Skautská výchovná metoda závazně charakterizuje skautskou výchovu. Vychází ze zásad stanovených již zakladatelem skautského hnutí, které byly ověřeny více než sto lety praxe i poznatky moderní pedagogiky. Je založena na sedmi¹⁹ základních prvcích, které dohromady tvoří vnitřně provázaný, nedělitelný systém.*“²⁰²¹

¹⁸ Vlčata a světlušky jsou mladší výchovná kategorie. Pohybuje se většinou v rozmezí mezi první až pátou třídou základní školy. Zakladatel Baden Powell založil tuto kategorii až později.

¹⁹ Níže přidávám část osmou, která byla schválena celosvětovou skautskou organizací

²⁰ Dostupné na: <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>, [cit. 19.3.19]

²¹ V následujících osmi částech skautské výchovné metody uvádím, vždy na začátku každé části, citaci ze stanov Junáka. Viz <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>, [cit. 11.3.19]

Celosvětová skautská organizace popisuje skautskou metodu takto: "Skautská metoda je základním systémem pro dosažení výchovného účelu skautského hnutí. Je definována jako systém postupného vzdělávání sebe sama. Metoda je založena na vzájemně si rovných složkách, které společně tvoří soudržný systém. Kombinace těchto složek v propojené, vyrovnané formě je to, co tvoří skauting jedinečným."²² Pro jasné vyobrazení, jakým způsobem jsou jednotlivé prvky skautské výchovné metody provázané, zde uvádím schéma dostupné rovněž na webových stránkách WOSM.²³

4.4.1 Slib a Zákon

O skautském slibu již píší výše. Přestože je součástí skautské výchovné metody, záměrně o slibu a zákonu píší zvlášť. Je to z důvodu jejich zvláštního postavení. Vzhledem k tomu, že slib a zákon vyjadřují základní tři principy, jedná se o něco podstatného. Samotné stanovy Junáka je uvádí rovněž zvlášť a vyjmenovávají je také ve skautské výchovné metodě. Z tohoto důvodu přebírám stejnou strukturu.

²² Originální text je dostupný na stránkách celosvětového skautského hnutí WOSM. Viz <https://www.scout.org/method>, [cit. 19.3.19]

²³ Dostupné na stejném internetovém odkazu jako u poznámky č. 19.

4.4.2 Učení se zkušeností

Stanovy shrnují tento bod skautské výchovné metody takto: „*Skautská výchovná metoda se opírá o vlastní aktivitu a činnost; vychází z přesvědčení, že člověk se nejlépe něco naučí tím, že to dělá; že znalosti, dovednosti i postoje si osvojí nejlépe za pomoci vlastních prožitků a zkušeností. Z této zásady není vyjmuta ani výchova mravní; skauting neusiluje jen o to, aby člověk nebyl špatný; usiluje o to, aby dobro činil. Proto je součástí skautské sebevýchovy i zásada vykonat každý den alespoň jeden dobrý skutek. Rovněž výchova k odpovědnosti vůči druhým vychází z činů: ze skutečné služby společnosti a bližním.*“ Metodika Tichou pošou to vysvětluje takto: „Zásada „Učím se tím, že to dělám“ (Learning by doing) odráží aktivní přístup skautingu k výchově. Skauting lidem pomáhá rozvíjet se tím, že jim dává příležitost získat konkrétní, praktické zkušenosti. „Učení se tím, že to dělám“ se neomezuje jen na praktické nebo manuální dovednosti. Skauti se například učí chápat zodpovědnost tím, že ji přijímají. Nezískávají znalosti, dovednosti a postoje v abstraktním kontextu, odtržené od reality. Neučí se šít proto, aby uměli šít, ale třeba proto, že chtějí uspořádat divadelní představení ve vlastních kostýmech. Učí se zvládat konflikty nejen nějakou, pro ten účel uměle zařazenou aktivitou, ale především úplně přirozeně, tedy ve chvílích, kdy v oddíle nastanou nějaké neshody.“ (Voňavková a kol., 2005, s. 17). Během činnosti v oddíle nastává velké množství situací, ze kterých si děti odnáší praktickou zkušenost do života. Díky pestrosti programů, činností a akcí se vytvoří pestrá mozaika zážitků. Jak vidíme výše v citaci, může to být řada situací v týmu, při kterých vznikají různorodé situace, zážitky i konflikty. Vznikají situace, při kterých děti objevují důležitost být spolu ve skupině za jedno i když třeba prohrávají. Poměrně důležitou oblastí, kde hraje osobní zkušenost podstatnou roli, je oblast duchovní. „Duchovno“ se nezprostředkuje teoreticky. To se musí prožít. Během skautské činnosti se každý člen setká s duchovním zážitkem mnohokrát. Drobné prožitky, jako brzké vstávání na východ slunce, sezení u ohně spolu s kamarády, tiché pozorování hvězd v hluboké přírodě, západy slunce na výpravách, nebo pomoc lidem v blízkém okolí jsou drobnosti, na které děti často vzpomínají. Jsou to prožitky, které jim poukazují na duchovní dimenzi našeho života. „...Skauting tedy i duchovní hodnoty učí hledat tím, že se „něco dělá“. Služba je vlastně závaznost někomu nebo něčemu, která se projevuje konkrétními činy. A co je služba jako část skautské metody? Konání praktických krůčků na cestě k hodnotám jednotlivce - společenství – přesažné skutečnosti. Tím, že dělám něco pro své okolí, se učím objevovat tyto hodnoty ve svém životě.“ (Voňavková

2005, s.19) Zejména pro děti ve věku, kdy ještě nejsou schopny abstraktně myslet je nezbytné, aby bylo silně pracováno s osobním prožitkem: „Malým dětem v oddílech nemá smysl vykládat o tom, že existuje něco jako lidské společenství, které spočívá ve vzájemné závislosti a pomoci. Mnohem lepší je, když je budeme učit všímát si, že někdo vedle nich potřebuje pomoc...“(Voňavková a kol., 2005, s. 19)

Pro správné uvědomění si některých prožitků a situací je důležitá reflexe činnosti. Jsou zážitky, kde není reflexe nezbytná, protože prožitek je silný. Když se jde záměrně brzo ráno na kopec, děti už dopředu ví, že důvodem akce je východ slunce. Jedinečnost okamžiku děti povede dostatečně k uvědomění. Jsou ale činnosti, mnohdy při nějaké hře, ve kterých si děti nemusí uvědomovat tuto zkušenost. K tomuto uvědomění slouží reflexe činnosti, která pomůže zážitek zvnitřnit a připomenout. Je ale už na samotných vedoucích, jakým způsobem se k tomuto postaví. Je řada těch, kteří tento prostředek zpětného uvědomění používají hojně, jiné oddíly ho využívají jen zřídka.

Družina

„Skauting klade důraz nejen na výchovu všestranně rozvinutého člověka; klade důraz i na jeho roli sociální, na schopnost být platným a odpovědným členem společenství. I proto se skautská výchova odehrává především v malé, přirozené skupině vrstevníků, která představuje pro mladého člověka citové zázemí stejně jako výzvu jeho rozvíjejícím sociálním dovednostem a umožňuje lépe odhalit jeho silné stránky a uplatnit je ve prospěch celku.“ Skautská družina je koncept fungující již od úplného začátku organizace. Baden Powell systém družin založil s největší pravděpodobností na základě své vojenské zkušenosti. Viděl, že malá jednotka je snadno organizovatelná a dokáže být dostatečně samostatná. Zároveň měl zkušenost s množstvím odvedené práce v takovéto malé skupině lidí. Malá skupinka dokáže vykonat mnoho, pokud funguje dobře. Již ve své knize *Skauting pro chlapce* píše: *„Každý skautský oddíl se skládá z dvou či více družin po šesti až osmi chlapcích. Hlavním cílem družinové soustavy je svěřit skutečnou odpovědnost co největšímu počtu chlapců. Každého z nich to povede k tomu, aby mu bylo zřejmé, že má osobně část zodpovědnosti za úspěch družiny. A každá družina je tak vedena k poznání, že má určitou odpovědnost za úspěch oddílu. Prostřednictvím družinového*

systému²⁴ se skauti učí, že mají hodně co říci k tomu, co jejich oddíl podniká.“ (Powell 2009, s. 35) Vidíme zde načrtnutý původní model, který se v historii nezměnil. Každý oddíl má vícero družin²⁵. Družina je brána za jednotku, která je v podstatě samostatná. „Pro mladé lidi je přirozené vytvářet skupiny zhruba stejného věku. Družinový systém tohoto přirozeného jevu využívá, aby jim poskytl prostředí, ve kterém se cítí dobře a aby usměrnil velký vliv, který na sebe vrstevníci mají, správným směrem.“ (Kupka 2005, s. 6)

„Každá družina si určí jednoho chlapce za vedoucího. Říká se mu družinový rádce. Skautský vůdce mu v rámci družiny ponechává volnou ruku, ale také od něho hodně očekává. Dalšího chlapce rádce zvolí za svého zástupce, aby velel jako druhý. Říká se mu „dvojka“ (nebo podrádce). Rádce zodpovídá za výkon a úroveň své družiny... A družinový rádce tím, že cvičí a vede svou družinu, zase získává praxi a zkušenost, aby se stal chlapíkem schopným nést zodpovědnost.“ (Powell, 2009, s. 35-36). Výběr rádce a podráce je úkolem družiny. Mnohdy se tak děje za pomoci vedoucího, který má vhled do skupiny dětí. Zároveň je to vedoucí, kdo má odpovědnost za výchovu dětí v oddíle. Je tedy na něm, aby korigoval tuto volbu. Pro skauty je typické, že se učí postupně přebírat odpovědnost. Odpovědnost rádců a podráců je například za program. Odpovědnost se rovněž uplatňuje u ostatních členů v rámci družiny. V družinách mohou být různé funkce. Může být družinový zdravotník, nástěnkář, zpravodaj, fotograf, kuchař a další. To záleží na kultuře daného oddílu. Podstatné na předávání úkolů a funkcí je postupné přebíráání odpovědnosti. Jestliže někdo z družiny dostane za úkol vytvořit hru, nebo splnit nějaké úkoly, je za to odpovědný celé družině. Družina funguje jako parta dětí, která spolu tráví velké množství času. Díky tomu jsou členové rozvíjeni v mnoha oblastech. Skautský život přináší řadu situací, ve kterých děti prožívají reálný život. Družina je tedy jakási komunita, která sdílí radosti, těžkosti, nedostatky, slabosti a výhry společně. Tato „komunita“ prochází skautským životem několik let. Během této dlouhé doby děti dostávají ve velké intenzitě mnoho zkušeností.

²⁴ „Družinový systém“ je výraz Baden Powella. Jedná se o kombinaci třech prvků: Skautský oddíl, který vede oddílová rada složená z družinových rádců a dospělého vedení oddílu. Tato kombinace oddílové rady, družinových rádců a dospělého vedoucího tvoří organizovanou sociální strukturu a demokratický systém samosprávy, založený na skautském zákoně. (Viz Kupka 2005, s 7)

²⁵ Je velký rozdíl v počtu dětí v různých oddílech. Některé mají jasné uskupení družin, někde jsou jednotlivé oddíly nuceni mít trochu jiný model v důsledku malého počtu členů.

Společenství

Jestliže děti fungují jako celek pospolu, učí se poznat, jak důležité je společenství lidí. Děti jsou vedeny k uvědomění, že dojít nějakého cíle, nebo něco zvládnout je snazší a účinnější ve společné skupině. Obzvláště u hodnot, které skauting vyznává. Například bojovat za dobro je snazší, když je nás více.

Vztahy a sociální dovednosti

Družina je prostředím, kde se děti musejí naučit vycházet s ostatními. Situace během skautských programů budují a ověřují tyto vztahy. Pro skauting je poměrně typické, že vytváří přátelské vztahy na celý život. Mnohdy členové považují své oddíly za „druhou rodinu“. Členové se ve skupině těchto lidí cítí dobře. Hodnota přátelství je tedy dětem ukazována velice intenzivně. V tomto bodě je patrné, že je potřeba vztahy žít, nikoliv o nich teoreticky mluvit. Viz bod Učení se zkušeností. Skauti se tedy setkávají s opravdovou realitou vztahů. Poznávají důležitost budování vztahů.

Prevence

Fungující skupina přátel má rovněž preventivní charakter. Pokud jsou ve skupině dobré a pevné vztahy, členové v takovém prostředí rádi tráví svůj volný čas. Důsledkem toho se vyhýbají příležitostem trávit čas jiným, nevhodným způsobem, který by je přivedl například k drogám, alkoholismu nebo k jiným krizovým situacím.

Každá parta, a tedy i družina, má své určité charakteristiky. Skupina má svou autoritu, jejíž slova před ostatními mají trochu větší váhu než těch ostatních. Každá skupina má svoje pravidla, která se ve skupině dodržují. Pro každé takové uskupení je charakteristický pocit sounáležitosti. Něco, co je vlastní jen této partě a jiné ne. Rovněž je důležité místo pravidelného setkávání a pravidelný program, na kterém se dodržuje výše popsání.

„Parta ve skautském věku ovlivňuje hodnoty a chování chlapců a dívek často více než cokoliv jiného. Členství v takové partě naplňuje jejich přirozené potřeby a touhy po:

- přátelství
 - překonání nejistoty či strachu
 - příslušnosti k něčemu
 - vzájemném sdílení problémů a přání „
 - získání uznání
- (viz. Kupka 2005, s. 15)

Pro upevnění a utužení vztahů je typické vytváření vlastní kultury. Každá družina nese svůj název, vytváří si vlastní pokřik. Některé družiny si vyrábí své vlajky, které nosí na výpravy. V některých oddílech jsou vytvořeny družinové kroniky. Je na každém oddílu, jakým způsobem přistupuje k družinové kultuře. V některých oddílech je tato forma silně podporována, v jiných nikoliv.

4.4.3 Symbolický rámec

„Výchova mladých lidí je účinná, jen zaujme-li je a hovoří-li k nim jazykem, kterému rozumí a který je oslovuje. Skauting proto používá her, příběhů, symbolů a vzorů, které jsou pro mladé lidi přitažlivé, inspirativní a obohacující; tím jim přibližuje i hodnoty, z nichž skauting vychází.“ Koncept symbolického rámce sahá do počátku hnutí. Fakt, že zakladatel již ve své době myslel na přitažlivou formu výchovy je minimálně pozoruhodný. V následujícím textu od Baden Powella vidíme, jaký zájem měl o to, aby děti předmět výchovy přitahoval správnou formou: *„Všiml jsem si, že podle mé knihy „Aids to scouting“, kterou jsem napsal pro armádu a jež byla vlastně učebnicí pro vojenské zvědy, si hrají kluci. Koneckonců, nebylo se čemu divit – bylo to v době, kdy Británie vyhrála válku a spousta kluků snila o kariéře důstojníka. Takže, když jsem tvořil historicky první symbolický rámec (protože mi bylo jasné, že kluky k sebevýchově nenaláká moralizování) a potřeboval něco, co je právě „in“, šel jsem najisto – budou to scouts = zvědové.“*²⁶

Symbolický rámec je zcela nezbytný proto, abychom dětem dokázali něco předat. Důležité je to zejména pro malé děti, které ještě nezvládnou delší dobu sedět na jednom místě a poslouchat. Potřebují mít program zabalen do příběhu, ve kterém bude hodnotový obsah skryt. Protože někdy není snadné mluvit o hodnotách, pomáhají nám k tomu symboly. Symbol nás tedy odkazuje k něčemu, co sami nejsou, k něčemu, co je za nimi. „Důvodem, proč děti chtějí být v oddíle, nebývá to, že jim vůdci slibují, že je krásně vychovají a naučí je spoustu potřebných věcí. Mají úplně jiné důvody: kamarádi, dobrá parta, zábava, drsné úkoly, soutěže, hry, příroda. Anebo taky možnost být chvíli rytířem, pirátem, detektivem, válečníkem, elfem či žákem bradavické školy. Stačí trocha fantazie a dítě se mění ve všechno, co se mu líbí.“ (Hořavová, Klápště 2006, s. 6) Jedná se tedy o atraktivní obal motivující děti k činnosti. Pokud se do obalu

²⁶ Zde se mi nepodařilo dohledat původní zdroj citace. Proto ho zde přebírám z metodiky Symbolický rámec podle 3 B. (viz Hořavová, Klápště 2006, s. 6)

začlenění výchovně vzdělávací obsah, má to na děti pochopitelně výchovný vliv. Se symbolickým rámcem se ale pojí jedno riziko. Je zde nebezpečí, že nebude pochopena podstata činnosti. Je tedy kladen nárok na srozumitelnost a čitelnost předávaného. Dítě by mělo vědět, že hra na rytíře nás spojuje s jeho čestností. Musí být dětem jasné, že prostřednictvím nějakého příběhu něco společného budujeme, nebo bojujeme proti zlu. Symbolický rámec se nevyužije jen při velkých akcích jako jsou tábory nebo na delších výpravách. Jeho použití je možné kdekoli a kdykoli. V tom je jeho praktičnost. Je to podpůrný prostředek, jak předat hodnoty malým dětem během úplně každého programu. Každá schůzka, nebo i jen hra, může být „zabalena“ do příběhu, aby byla atraktivní. Více o symbolickém rámci popisuje samostatně vydaná metodika.²⁷ Je určena všem vedoucím, kteří chtějí uplatňovat symbolický rámec ve svých oddílech. V metodice je popsáno, proč je důležité zavádět symbolický rámec do oddílové praxe, jakým způsobem a kde ho využívat.

4.4.4 Příroda

„Pro skauting je příroda nejen nejpřirozenějším výchovným prostředím; je i předmětem zájmu, péče a ochrany; stejně, jako je zdrojem citového a duchovního rozvoje.“ Příroda hraje v životě skauta důležitou roli. Skautské družiny tráví v přírodě velké množství času. Na táborech jsou mnohdy čtrnáct dní až tři týdny zcela mimo ruch měst. Na výpravách během roku, ale mnohdy také na schůzkách během týdne. Důvodů, proč je příroda pro skauting tak významná je vícero. Již zakladatel věděl, že je podstatná při formování lidského charakteru. *„Nádherným dobrodružstvím jsou rovněž výpravy, při nichž putuješ daleko a den co den objevuješ nové končiny, dodají ti sílu a otuží tě tak, že ti nebude vadit vítr ani déšť, horko a zima, že jsi s to čelit jakékoliv potíži s úsměvem a s vědomím, že ji nakonec zdoláš.“* (Powell, 2009, s. 19). Ve skautingu se na přírodu musíme dívat jako na prostředek, nikoliv cíl. I když je mnoho aktivit cíleně v přírodě, jedná se přesto o způsob, kterým se chce dětem ukázat ještě něco podstatnějšího. Metodika o přírodě, ke které se níže vracím, píše na toto téma: *„Příroda je pro nás velkým pomocníkem pro osobní rozvoj. Nejen, že nabízí nekonečný prostor pro spoustu her a činností, ale vztah k přírodě a ke krajině je při formování osobnosti pro každého z nás důležitým bodem v hledání svého místa ve světě. Je tak třeba pro náš (tělesně, duševně i*

²⁷ Srov. *Symbolický rámec podle 3.B*, dostupné na: <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/473>

duchovně) zdravý život.“ Dále metodika ²⁸rozděluje přírodu na tři oblasti. Příroda tedy patří ke skautingu trojím způsobem:

Příroda jako tvůrčí dílna, laboratoř

Je to místo, kde se skauti učí objevovat. Učí se vnímat okolí, vůně, světlo, kontrasty barev, teploty, vlhkost a další předměty, které jsou hodny zkoumání.

Příroda jako nevirtuální realita

Místo, kde je vše tak jak je. Autentické, bez cizího zprostředkovávání. Zde jsou nuceni děti přemýšlet nad realitou, kterou mají před sebou. Již zde nemají informace zprostředkované nebo vytvořené virtuálně. V přírodě se setkávají s krásami a drsností přírody, ať se to dětem líbí či nikoliv. Právě při takovéto realitě mnohdy zjišťují, v čem potřebují pomoci od svých souputníků z družiny. Je to prvek, který silně stmeluje celé skupiny.

Příroda jako chrám

Je to přirozené prostředí pro vnímání a prožívání duchovní skutečnosti. Krása přírody, klid a harmonie všeho, co v ní je. Její zákonitosti.

Výše vidíme, jaké rozměry může mít příroda na děti, které v ní tráví mnoho času. Pro skauty a skautky se jedná o nezbytné prostředí, kde nejen čerpají síly, ale kde jsou především formováni. Pro mladou generaci je velmi přínosné, pokud může trávit dostatek času v podmínkách mimo pohodlí domova. Tyto získané dovednosti (zvyk na nepohodlí) jim v budoucím životě velmi pomáhají.

4.4.5 Program osobního růstu

Přestože se aktivity v oddílech provádí většinou po družinách nebo v nějakých skupinách při dílčích hrách, můžeme zde najít i prostor pro jednotlivce. Jednotlivci se mohou rozvíjet v rámci skupiny anebo zcela samostatně. Skautská výchovná metoda tento bod nazývá „program osobního růstu“. Stanovy k bodu udávají: *„Skauting usiluje nejen o to, nabídnout pestrý a přitažlivý program mladým lidem každé věkové kategorie; podporuje i všestranný individuální rozvoj každého člena založený na jeho vnitřní motivaci a její podpoře.“* K motivaci skautů využívá Junák určité prostředky. O nich píše ve čtvrté kapitole. Přestože má Junák tyto pomůcky,

²⁸ Viz *Příroda kolem nás*, dostupné na: <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/486>

je nezbytné, aby byl program v oddílech vytvářen dostatečně zábavně a děti byly motivovány k zapojení. Záleží na kreativitě jednotlivých vedoucích. Ti mohou vytvářet mnoho aktivit podporujících dětskou motivaci. „Skauting svým členům nabízí aktivity, které je baví a zároveň je posouvají dál.“ Tedy činnost ve skautském oddíle musí být zábavná a zároveň přinášet nové podněty, které motivují k dalšímu rozvoji a neustálé snaze „být lepší než včera“. Program by měl být natolik podnětný, aby si skaut sám chtěl o problematice něco zjistit, něco nového se dozvědět, vyzkoušet si, podělit se s ostatními a podobně. Děti v oddíle by mělo téma zaujmout tak, že budou přicházet s novými vlastními nápady a aktivitami, hledat a pátrat mimo oddílový program – v knihovně, na internetu, mezi kamarády...“(Voňavková a kol., 2005, s.23). Důležité je, aby každý dokázal stoupat svým vlastním tempem. To se může jevit jako nemožné vzhledem ke skupinovým aktivitám. Přesto je pro osobní růst prostor. Každý člen roste dle svých osobních možností a dispozic. Pro skupinu je obohacující, pokud je složena z jednotlivých „jedinečných“ osobností. Skupina může být tak velmi pestrá. Každý je ve skupině jiný a přináší do kolektivu něco jedinečného. Tento osobní rozvoj zahrnuje znalosti, dovednosti a postoje ve všech oblastech jednotlivce, ale i jako člena společnosti. Jak již píše výše, skautský program by měl být natolik pestrý, že pomáhá každému jednotlivci s rozvojem. Podstatné je, aby děti chtěly samy. Aby rozpoznaly, v čem by se chtěly rozvíjet. Vedoucí nebo někdo starší musí skauty doprovázet a podporovat je. Tento doprovod nespočívá v tom, že vše dětem zařídí. Starší bratr motivuje skauty k tomu, aby se v té či oné oblasti sami snažili hledat. Pokud si neví rady, vedoucí jim pomůže. Měl by to však nechat na dětech samotných. Paradoxně je to pro vedoucí mnohdy náročnější nechat konat děti a dávat jim zpětnou vazbu, namísto aby činnost vykonali sami. K této oblasti osobního růstu patří rovněž činnosti, které jsou pro děti náročné, nebo které je nebaví. Můžeme zde mluvit například o stavbě tábora, která trvá minimálně 3 dny. Pro řadu dětí je to nuda, náročná činnost, kterou by raději vynechaly. Přesto má taková činnost dobrý výchovný charakter. Nutí je uvědomovat si, že v životě nejsou jen příjemné věci. Vidí, jak nezbytné je někdy procházet situacemi, které se nám nezamlouvají. Tyto situace nenastávají jen v létě při dětském táboře, ale vlastně kdekoliv, kde děti přebírají nějakou odpovědnost za něco, co by si samy nevybraly. Skauting má k osobnímu rozvoji prostředků několik. Jedná se především o skautské stezky, odborky, závody a časopisy. Těmto prostředkům se věnuji níže.

4.4.6 Dospělí průvodci

Dospělý průvodce je pro každé dítě důležitou součástí. Jak jinak by se mělo orientovat ve světě? O co by se mohlo opřít, když teprve ve světě hledá? Pokud ještě nemáme ustálené hodnoty v životě, pokud si v mnoha věcech nevíme rady, je důležité mít někoho, na koho se obrátit. Někoho, kdo bude vedle nás a na kterého se můžeme vždy spolehnout. V otázce cílů je to rovněž důležité. Děti si ještě nedokáží vytyčit jasné cíle a mít trpělivost k nim dojít. Je na dospělých průvodcích, aby jim v tom pomohli. Podstatné také je, jaký vztah vznikne mezi dítětem a průvodcem. Jestli je to vztah přátelský, kde si oba mohou zcela důvěřovat, anebo založený jen na autoritě, která se dává výrazně najevo. Právě ve skautingu se usiluje o to, aby starší byl primárně starším bratrem, který na cestě provází. Nikoliv nějakou vysoce postavenou autoritou. Stanovy Junáka vymezují dospělého průvodce takto: *„Dospělí ve skautingu hrají roli průvodců mladého člověka, tedy těch, kteří mu nejen ukazují cestu, ale také mu pomáhají, podporují jej a povzbuzují; to vše s respektem k jedinečné lidské bytosti, která dříve nebo později musí za svou cestu převzít plnou odpovědnost“*. Vzhledem k intenzitě činností a prožitků bývá tento vztah velmi blízký. V Junáku je tradicí již z první poloviny dvacátého století, že si všichni skauti tykají. To přináší i do vztahu mezi dětmi a vedoucími přátelský charakter. Tento vztah je přirozeně zcela jiný než vztah učitele a žáka nebo rodiče a dítěte. Je poměrně specifický. Mnohdy jsou to právě vedoucí, kteří naslouchají dětem, když prochází nějakou těžkou životní etapou. Z přátelství dospělého průvodce a skauta těží obě dvě strany. Pro děti je to důležité, protože mají oporu kdykoli potřebují. Zároveň jim pomáhá vedoucí jít za vytyčenými cíli, a podporují je na cestě k těmto cílům. Pro dospělé průvodce je to v mnoha ohledech rovněž obohacující. „Také dospělí se v partnerství s dětmi mohou hodně naučit a hodně získat – a děti o tom často ani nevědí. Dostávají pocit smysluplné investice vlastních sil, prostor k uskutečňování nápadů, radost z práce s druhými a pro ně, učí se práci s lidmi, s týmem, učí se motivovat druhé, plánovat. Děti a dospělí jsou ve skautingu partnery – jedni jsou mladší, jedni zkušenější, ale ti i oni něco dávají a něco dostanou. A oba partneři mají práva a povinnosti. Na straně dospělých je to především povinnost vést děti k hodnotám vyjádřeným ve skautském zákoně a slibu, k oněm hodnotám skautingu, k nimž se vstupuje třemi branami základních principů. A dělat to co možná nejlíp promyšleně, účinně a skautskou metodou.“ (Voňavková a kol. 2005, s. 26). Neméně významným aspektem je osobní příklad dospělého. Je přirozené, že

každý člověk má své životní vzory. Tyto životní vzory nás mohou provázet značnou část našeho života. Pro děti může být přítomnost dospělého podstatná i v tomto směru.

4.4.7 Zapojení do společnosti

Tuto část ještě nenajdeme ve stanovách Junáka. Jedná se o nový bod, který celosvětové skautské hnutí schválilo teprve v roce 2017 na sněmu WOSM²⁹ v Ázerbájdžánu. Měnit cokoli ve stanovách Junáka přísluší jen Valnému sněmu Junáka³⁰, z tohoto důvodu osmý bod skautské metody není ještě ve stanovách uveden. Dokument³¹, vzniklý na sněmu k tomuto bodu píše: *„Společností se myslí sociální skupina, jejíž členové mají něco společného, ať už uvnitř skautského hnutí (středisko, kraj...) nebo mimo něj (rodina, škola, národ), ať už jsou svou povahou místní nebo mezinárodní. Skrze zapojení do nich se zdůrazňují.*

Skautské principy a hodnoty, neboť skautská metoda se převážně odehrává právě v rámci místní společnosti; zvyšuje se tak povědomí jednotlivce o globálních výzvách a problémech, možnosti se zapojit do jejich řešení a pomoci utvářet celosvětový hodnotový systém.

*Vlivy, které má společnost na rozvoj každého skauta; reflexe a pochopení těchto vlivů v rámci skautské činnosti umožňuje mladým lidem lépe poznat sama sebe a přitom mít pozitivní dopad na své okolí“.*³²

Zapojení skautů do společnosti pomáhá skautům setkat se s lidmi různého chápání a pohledu na svět. S těmi, kteří mají rozdílné kořeny. S lidmi různých náboženství, kultur, zvyků a tradic. To skautům pomáhá porozumět jiným generacím a především být aktivními i mimo skauting. Být prospěšnými ve společnosti, kde žijí. Propojovat to, co se naučili ve skautu s tím, co je potřeba vykonat ve společnosti. Jestliže se například dítě naučí velmi dobře dělat zdravotní péči, je pro společnost přínosné, že jsou v ní lidé ovládající tuto oblast. Takových příkladů je mnoho. Zároveň vede zapojení do společnosti ke „zlepšování světa“. Je to tedy v podstatě odkaz Baden

²⁹ WOSM: World organization of the Scout Movement

³⁰ Valný sněm Junáka: Nejvyšší organ Junáka. Jen jemu přísluší měnit stanovy. Schází se zpravidla přibližně jednou za tři roky.

³¹ Původní dokument v originální anglické verzi dostupný na: https://www.scout.org/sites/default/files/media-files/ConfDoc8_Baku2017_ScoutMethodReview_en_20170627.pdf [11.3.19]

³² Překlad převzatý z webu skautského vzdělávacího kurzu URSUS viz: <http://www.ursus.skauting.cz/skautska-metoda-novy-prvek-zapojeni-do-spolecnosti/> [11.3.19]

Powella, který zmiňují výše v podkapitole věnující se poslání skautingu. „Zanechat svět lepším“. To lze jen tak, že se do této činnosti člověk zapojí. Mnohdy to oddíl praktikuje tak, že se zapojuje do různých činností na veřejnosti. Například uklízení odpadků, navštěvování seniorů, nebo pomáhání s uklízením po povodních. Činností je celá řada a záleží jen na oddíle, jakým způsobem se rozhodne přispět.

Závěrem ke skautské metodě

Jak vidíme, skautská výchovná metoda má mnoho prvků. Tyto prvky jsou na první pohled možná těžko slučitelné kvůli své rozmanitosti. Realita je ale opačná. Jak píše Voňavková v metodice *Tichou poštou*, je to právě propojení, co činí tuto metodu jedinečnou: „Skautská metoda není unikátní jednotlivými prvky, ale tím, že je všechny kombinuje. Teprve jejich společné působení – i když ne vždy ve stejný čas na stejném místě – má tu skvělou výchovnou sílu. Družiny najdeš u Tomíků, symbolické rámce na každém táboře, přírodu u Brontosaurů, službu v církvi... ale když vezmeme všechny ty prvky dohromady a když si dáme záležet na tom, abychom jich do každého projektu zapojili co nejvíce, vzniká synergie, jejich účinek se násobí. A v tom je skautská metoda chytrá a jedinečná.“ (Voňavková a kol. 2005, s 27)

Skautské heslo a denní příkaz

Přestože nejsou skautské heslo ani denní příkaz samostatně zakotveny ve Stanovách Junáka, jsou důležitým vyjádřením toho, jakým směrem se výchova v Junáku ubírá. Skautské heslo je dokonce přímo uvedeno ve skautském slibu. „Duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním“.

Skautské heslo: „Bud’ připraven!“

Skautská výchova vede skauty a skautky k tomu, aby byli připraveni pomáhat, kde je potřeba. Baden Powell o tomto píše ve své metodice *Na pomoc skautským vůdcům*. „Dobrovolná práce skautů v dobách míru i za války je sama o sobě důkazem, že chlapci chtějí být prospěšní a konat dobré dílo a že jsou připraveni být užiteční tam, kde je toho třeba. Právě to je účinný prostředek při výchově dobrého občana.“ (Powell 2006, s. 57) Skautským slibem pak toto heslo stvrzují.

Denní příkaz: Alespoň jeden dobrý skutek denně

Z tohoto denního příkazu můžeme opět vidět linii, v jaké se snaží výchova ve skautingu ubírat. Proměňovat svět skrze každodenní skutky. Zároveň tato snaha o drobné skutky vyvádí děti ze sobectví a učí je hledět kolem sebe. Zakladatel o tomto bodě píše: „Skauting se snaží svým programem vychovávat chlapce, aby se zbavili sobectví. Jakmile začne dělat něco dobrého pro druhé, je na nejlepší cestě k odstranění této nebezpečné povahové vlastnosti. Hlavní metodou skautské výchovy je přimět chlapce spíše k pozitivní činnosti, než jim dávat negativní zákazy, neboť chlapec je vždy hotov spíše konat, než strávit, co se mu předloží. Proto jsme zařadili do programu dobré skutky v každodenním životě, ty v nich mají vypěstovat dobrou vůli a ochotu pomáhat druhým.“ (Powell, 2006 s. 56) Stejně jako skautské heslo, není ani denní příkaz zakotven ve stanovách. Opět se jedná spíše o ústní předávání, i když o něm samozřejmě původně zakladatelé psali. Je to ale způsob, kterým si skauti každý den mohou připomínat, že i oni se mohou podílet na přetváření světa k lepšímu.

5 Prostředky skautské výchovy

Junák ke své výchově používá několik prostředků. Příručka *Čekatelská zkouška* o nich hovoří takto: „Naší snahou je děti a mladé lidi v oddíle všestranně rozvíjet, tedy pomáhat našim členům naučit se znalostem, dovednostem a postojům potřebným pro jejich budoucí život. Celá řada prostředků, které k tomu využíváme, je jedinečná a nepřenositelná (vlastní příklad, tradice a rituály, jedinečná atmosféra, atd.). Některé nástroje skautské výchovy ale vytvořil někdo před námi, lze je vzít, dotvořit, použít. Jsou nabídkou a připravenou pomůckou, s jejichž pomocí je příprava oddílového programu pro vás i družinové rádce jednodušší. Těmi základními jsou stezka, odborky, skautské závody a časopisy.“ (Vítek 2017, s 86) První kapitulu mé práce zakončuji Chartou skautingu v roce 2005. Právě od té doby odstartovala snaha na změnu a revizi řady věcí včetně těchto prostředků. Změna se týká především skautských a vlčáckých stezek, roverského³³ programu, závodů a odborek. Na některých oblastech se stále pracuje, některé (například odborky) jsou již revidované.

³³ Roveři: výchovná kategorie, která je od šestnáctého roku věku. Většinou se již podílí na vytváření programů v oddíle a přebírají odpovědnost za řadu činností

5.1 Skautská stezka

O skautské stezce se dozvíme především z metodik. *Jak pracovat se stezkou* (metodika ke skautské stezce) a *Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek*.³⁴ Tyto metodiky popisují nejen, proč jsou stezky důležité, co pomáhají rozvíjet, ale zaměřují se také na praktické uvádění do činnosti oddílu. Snaží se poradit vedoucím, jak je zařadit do programu. Z tohoto důvodu se zaměřím čistě na podstatu tohoto výchovného prostředku. Jak již píše výše, stezky prochází od roku 2005 změnami a přizpůsobením. Je důležité, aby byly zajímavé pro dnešní mladou generaci. Stezky jsou prostředkem, který dětem pomáhá v jejich osobním rozvoji. Můžeme ho tedy určitě zařadit do skautské výchovné metody, do oblasti osobního rozvoje. Zároveň spadá do všech ostatních částí skautské výchovné metody. Jejich vývoj trval dva roky a podílelo se na něm mnoho lidí a oddílů. Jedná se tedy o dobře propracovanou pomůcku. Při revizi se vycházelo z poznatků moderní pedagogiky.

Cíl stezek

Pokud se zamýšlíme nad cílem stezek, je nutné si zároveň položit otázku po poslání a smyslu skautingu. Jestliže stanovy Junáka hovoří o všestranném rozvoji (viz kapitola 2), musí být výchovný prostředek v téže linii. Stezky by dětem měly pomáhat v jejich osobním rozvoji. Nikoliv krátkodobě, ale měly by být systematickým, zábavným průvodcem, který dokáže pomoci v rozvoji dětských schopností a nadání. Původní experimentální stezka – manuál pro vedoucí - hovoří o stezkách takto: „Jeho podstatou (prostředku) je pomáhat mladému člověku, aby se sám aktivně a tvořivě zabýval svým vlastním rozvojem. Stezka učí skauty stanovovat si cíle, dosahovat jich, a tak se malými krůčky posouvat na cestě k sebevýchově. Činí tak zajímavou a lákavou formou, která je přizpůsobena zájmům, schopnostem a osobnostnímu nastavení každého jednotlivce.“ Viz <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/484-experimentalni-skautska-stezka-manual-pro-vedouci?autologin=1>, [13.3.19]. Ještě konkrétněji o rozvoji píše metodika *Jak pracovat se stezkou*: „Sjednocujícím hlediskem všeho, co stezky v jednotlivých věkových etapách nabízejí, je tedy zralý dospělý člověk, který svůj celoživotní program staví na skautských principech a jehož život je více méně úspěšným naplňováním skautského slibu a zákona. To je v dnešní době znejistění všech tradičních hodnot a zpochybňování všech autorit mimořádně cenný výchovný vklad do života těch, kteří procházejí

³⁴ Obě metodiky uvádím ve zdrojích na konci práce

skautingem. A pro vedoucí je žádoucí oporou. Navíc touto stezkou bereme vážně, že skauting připravuje na život v dnešní a budoucí společnosti. Zde ob stojí jen všestranně připravený člověk.“ (Žárská a kol 2008, s 6) Celá stezka je založena na třech principech:³⁵

Všestrannost:

„Vzhledem k všestrannosti skautingu je nezbytné, aby stezka podporovala rozvoj člověka ve všech oblastech jeho osobnosti. Mladý člověk si pak lépe uvědomí, že rozvoj není pouze v oblasti tělesné zdatnosti či tábornické dovednosti, ale i v rozvoji přátelství a duchovního života.“

Rozličnost:

„Každý člověk je jedinečný se svými potřebami, očekáváními, schopnostmi. Proto i body stezky nesmí být mnohdy nastaveny absolutně – pro všechny stejně. Jednotně nastavená kritéria úspěchu jsou totiž oboustranně demotivující – ten, kdo běhá stovku rychleji, než stanoví tabulka, se nemá proč zlepšovat. A jiný, který ji běhá podstatně pomaleji, vzdá trénink, protože hranice úspěchu bude pro něj nedosažitelná. Ve skautingu, na rozdíl od školy, se cení většinou zlepšení, nikoli absolutní výkon. Každé zlepšení znamená osobní pokrok konkrétního člověka, a to je úspěch.“

Osobní zapojení

„Pokud chceme dosáhnout sebevýchovy našich členů – tedy ochoty a schopnosti převzít odpovědnost za svůj život, musíme jim dát možnost o svém životě rozhodovat. To docílíme pouze tehdy, pokud co nejvíce činností budou skauti a skautky dělat proto, že je dělat chtějí. Ve chvíli, kdy například splnění bodu stezky potvrzuje pouze vůdce oddílu, rozhoduje o druhých a tím za ně přebírá odpovědnost. Proto se nezbytným – a v určitém smyslu i hlavním hodnotitelem musí stát samotný skaut, který se ale při svém rozhodování učí přijímat názory ostatních. Ti mu sdělují, jak jeho snahu vidí oni, a tím upravují jeho pohled na sebe sama. K nynější podobě stezek se došlo po řadě diskuzí, a především po množství experimentálních zkoušení v praxi. Výsledkem této činnosti je výstup, který ukazuje to podstatné. Stezky jsou tedy založené na

³⁵ Všechny tři principy přebírám z metodiky Experimentální skautská stezka. Viz <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/484-experimentalni-skautska-stezka-manual-pro-vedouci?autologin=1> [13.3.19]

třech principech. Bylo stanoveno šest základních kompetencí, které se následně rozvíjí řadou kompetencí dílčích.“

Stezky jsou propracovanou pomůckou, která by měla pomáhat osobnímu všestrannému rozvoji. Zároveň zcela respektují potřeby dětí, protože jsou nastaveny tak, aby je mohlo plnit každé dítě. Pro oddíl jsou výhodou díky tomu, že udávají rámec nebo kostru, která může být velkým pomocníkem ve vytváření programů. Pokud se stezky používají, vedoucí nemusí mít strach, že by něco podstatného při výchovných činnostech opomněl. Je to tedy jakýsi výchovný plán. Velkou výhodou stezek je možnost jejich modifikace pro různé podmínky. Každý oddíl je trochu jiný, má své zvyky a tradice, svůj způsob provádění programů. Je možné je tedy využít v mnoha různých oddílech. Je nutné říci, že jsou ale zcela nezávazné. Oddíly nejsou povinny s nimi pracovat. Je velká řada oddílů, které si vytvoří stezky svoje, nebo nepoužívá stezky vůbec. Tyto oddíly vytvářejí program dle svého úsudku. Mnohdy používají rámec daný skautskými závody. Viz podkapitola o skautských závodech.

V čem stezky skauty rozvíjí?

Jak uvádí Žárská a kol. (2008, s19), zpočátku byla snaha najít, jakým způsobem uchopit rozvoj dětí. Co by mělo dnes dítě procházející skautskou výchovou v 21. století umět? Konečně vyústění vychází z faktu, že byl skauting původně založen jako hnutí směřující k pomoci společnosti prostřednictvím účinné výchovy lidí ke službě. Tuto výchovu je možné provádět ve dvou rovinách.

„Jako cesta veřejného pracovníka“ - kompetentního profesionála v neziskovém sektoru, finančníka, politika či manažera, který usiluje o nápravu státní či místní.

„Jako cesta drobné, systematické práce“ – zde se jedná o prospěch nejbližšímu okolí, jako dobří manželé/manželky, sousedé ale také členové obcí a nějakého veřejného prostoru.

Proces osobního růstu je ve stezkách vytvořen podle klíčových kompetencí, které by mělo každé dítě získat. Důvod, proč se zaměřuje především na kompetence, je podle Žárské a kol. (2008, s 18) dvojitý. Systém kompetencí je v dnešním evropském vzdělávání hlavním strategickým plánem. Tím druhým důvodem je snadnější dosažení vytyčených cílů, kterými jsou: Lepší porozumění procesu výchovy, tento proces uskutečňovat efektivněji, získávání o tomto procesu efektivnější zpětnou vazbu. Vytvořené klíčové kompetence jsou rozvrženy v 5 tematických

oblastech. Dohromady jich je dvacet pět. Každá klíčová kompetence pak obsahuje svoje dílčí kompetence. Rozvržení těchto kompetencí³⁶:

Duchovní

- Láska³⁷
- Svědomí
- Meditace
- Globální zodpovědnost

Psychologické (vztahové)

- Já
- Já a ty
- Já a my
- Já a společnost

Občanské a enviromentální

- Krása – vnímání a vytváření
- Krása a jedinečnost přírody
- Vztah k přírodě
- Vztah ke krajině

- Vědomí provázanosti
- Respekt k různosti
- Aktivní občanství

Manažerské

- Sám sobě manažerem
- Práce s informacemi a řešení problému
- Vlastní názor, odolávání manipulaci
- Prezentace na veřejnosti
- Týmová práce
- Komunikace

Praktické dovednosti

- Přežití v přírodě
- Osobní dovednosti
- Společenské dovednosti
- Řešení krizových situací

³⁶ Převzato z <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/484-experimentalni-skautska-stezka-manual-pro-vedouci?autologin=1>, [14.3.19]

³⁷ Slovo láska může být v tomto případě těžko uchopitelné. Metodika od Žárské to vysvětluje takto: „Je schopen vytvářet mezilidské vztahy jako odpověď na Lásku“. Podobně tomu může být u slova meditace. Metodika tuto kompetenci vysvětluje takto: „Je schopen rozvíjet a prohlubovat svůj duchovní život“.

Pro získání kompetencí slouží aktivity. Ty mohou být napsané přímo ve stezce „*Vyrobím předmět, který budu moci později použít (svážu blok, vyřežu lžici, vyrobím hudební nástroj...) a skutečně ho alespoň třikrát použiji.*“³⁸ Jsou ale také aktivity, které si jednotlivec nebo oddíl může vymyslet, respektive upravit na svoji úroveň. Může být například úkolem ujít nějaký počet kilometrů. Je samozřejmé, že pro každého člověka bude výzvou jiný počet kilometrů. Stezka je tedy vytvořena pružně, aby mohla být výchovným prostředkem pro každého skauta. Pokud se stezka v oddíle plní, je v ní velká řada úkolů, z nichž je jen část povinná k dosažení splnění stezky. Vytvoření dílčích kompetencí je upraveno pro různé věkové kategorie, tedy od těch nejmenších, až po nejstarší. Tyto výše napsané kompetence mohou být pro děti značně nesrozumitelné. Proto jsou ve stezkách uváděny jazykem, který je pro ně srozumitelný. Zároveň jsou uvedeny v šesti oblastech. Ke každé oblasti je pak vydána metodika, která ji popisuje. Vůdci jednotlivých oddílů mají tedy dostatek materiálu na vytváření programů. Na následujících řádcích popisují, jakým způsobem jsou oblasti rozvrženy a jak jsou do nich zasazeny klíčové kompetence. Strukturu přebírám z metodiky *Jak pracovat se stezkou*. Metodiky ke každé oblasti popisují celou oblast, dávají rady k vytváření programů a zároveň popisují, jak na úkoly ve stezce. Názvy metodik jsou stejné jako oblasti. Níže se nezabývám podrobně jednotlivými částmi oblastí. Je to především z toho důvodu, že je o nich již napsáno v metodikách. Ty probírají každou část z perspektivy jednotlivých výchovných kategorií, je to tedy dostatečně podrobné. Zaměřuji se tedy především na cíle, kterých by se mělo dosáhnout. Mým záměrem je vytvořit představu, jakých cílů se při výchově a vzdělání dosahuje nebo nedosahuje, pokud se používají tyto prostředky:

A) Co umím a znám

V této oblasti se nachází níže uvedené části. Každá tato část má své úkoly rozvržené pro malé děti ve věku první třídy až po děti starší, ve věku skautů/tek.

Praktický život

Skaut by se měl ve stezce setkat s praktickými úkoly z reálného života. V této výchovné oblasti jsou děti připravovány nejjednoduššími úkoly pro nejmladší (např: úklid v domácnosti), až po úkoly složitější, které jsou určitou výzvou pro děti na druhém stupni základní školy. Metodika

³⁸ Převzato z druhé části experimentální skautské stezky.

rozděluje aktivity této části do čtyř okruhů:³⁹ Pořádek, Jednoduché práce, Komunikace s okolím, Orientace ve společnosti.

Jednotlivé vytyčené cíle jsou: Umí si uspořádat a uklidit své věci, udržuje své věci v dobrém stavu a dovede je najít, když potřebuje > Umí nakoupit základní potraviny a připravit jednoduchá jídla > Zvládá běžné domácí práce > Umí najít spojení v jízdním řádu > Používá dostupné komunikační a dopravní prostředky > Pečuje o svůj zevnějšek a umí se obléci a upravit pro různé příležitosti > Dokáže jednat s institucemi > Dokáže hospodařit s penězi, umí si najít zaměstnání.

Na výše uvedených cílech můžeme pozorovat rozdílnou náročnost jednotlivých cílů. Některé jsou pro starší děti poměrně banální záležitostí a některé jsou pro ně výzvou.

Fyzická zdatnost

Jedná se především o aktivní fyzickou činnost. Může to být jakákoliv oblast, ve které budou děti posilovat obratnost, koordinaci pohybu, sílu a vytrvalost. Podstatné je, aby se fyzicky rozvíjely a měly vědomí, že je důležité rozvíjet naši tělesnou stránku osobnosti. K tomu metodika navrhuje dva základní okruhy: Rozvoj fyzické zdatnosti a zdravý životní styl. Cíle bodu stezky jsou rozvrženy takto: Rozvíjí svou fyzickou zdatnost přiměřeně věku a dispozicím > Zná a dodržuje zdravý životní styl > Umí plavat

Buď připraven

O skautském hesle již píše výše. Tato oblast se zaměřuje na činnosti vedené v tomto duchu. Jedná se o aktivity, které pomáhají být připraven. Nejen na teoretické bázi, ale rovněž na té praktické. Je důležité, aby děti dokázaly zareagovat, když je to potřebné. Okruhy: Řešení krizových situací, První pomoc, Pobyt mimo domov, Orientace v terénu a v neznámém prostředí. Jednotlivé cíle: Zná zásady první pomoci a dokáže je použít > Dokáže si poradit v krizových situacích > Umí se vybavit do nepříznivých podmínek. Zná rizika pobytu mimo domov a umí jim předcházet > Orientuje se podle mapy a dalších pomůcek v neznámém terénu.

³⁹ Všechny uváděné okruhy jednotlivých oblastí přebírám z metodik k těmto oblastím napsaných.

Hledání řešení

Jedná se především o práci s informacemi, přemýšlení nad nimi. Umět kriticky hodnotit informace, které dostáváme a případně je vyhodnotit, nebo se na základě nich umět rozhodovat. Obzvláště v dnešní době je tato oblast aktuální vzhledem k přehlcenosti informacemi. Okruhy pro tuto část jsou: Hledání a využívání informací, návrhy řešení, kritické myšlení.

Konkrétnější vytyčené cíle: Umí popsat problém a ví, jaké informace budou k vyřešení potřebovat > Dokáže samostatně vyhledat potřebné informace, ví, kde hledat. > Účinně zpracovává informace, hodnotí jejich důležitost pro daný problém > Umí informace prezentovat > Umí navrhnout různé postupy řešení, rozhodnout, které je nejvhodnější, a uskutečnit ho > Má schopnost reflexe řešení daného problému.

Vyjadřování

Pro děti je důležité, aby dokázaly vyjádřit svůj názor. Aby se nebály říci něco, co zrovna potřebují. Zároveň také, aby dokázaly s lehkostí odprezentovat něco, co je jim třeba zadáno. K rozvoji takových dovedností slouží tato oblast, která se může trénovat mnoha způsoby. Při různých hrách, ale také při osobních rozhovorech mezi dětmi a vedoucími. Okruhy k této oblasti jsou: Mluvený projev a diskuze, psaný projev, technické prostředky, internet, svět médií.

Vytyčené cíle bodu stezky: Umí se jasně vyjadřovat > Nebojí se mluvit na veřejnosti (před lidmi, třeba i cizími) > při mluvení na veřejnosti umí pracovat se svým projevem a s posluchači > Má schopnost porozumět tématu > Zvládá techniky a formy prezentace > Umí pracovat se všemi dostupnými médii a využívat je.

Manuální zručnost

Již z názvu této oblasti můžeme předpokládat, že se jedná o rozvoj zručnosti. Nemusí se jednat vždy o stejné aktivity. Příležitostí vytvářet nové věci je mnoho. Z tohoto těží nejen děti, ale rovněž vedoucí, kteří se můžou učit novým věcem. Okruhy v této oblasti jsou: Obecné dovednosti, tvořivá činnost, práce s nástroji.

Cíle: Umí umělecky ztvárnit zvolený námět > Umí si zorganizovat práci, vybrat vhodné nástroje a materiál, pracovat podle návodu. Nástroje umí bezpečně používat > umí si připravit

a sbalit věci na dočasný pobyt mimo domov > Rozvíjí svou manuální zručnost ve vybrané oblasti a dovede ji využít ve prospěch družiny či oddílu.

Můj oddíl

Každý oddíl má svá specifika, svoji specifickou kulturu, specifické činnosti. Proto se aktivity k této oblasti týkají jednotlivých oddílů. Tak, jak si je jednotlivé oddíly nastaví a upraví. Tyto aktivity by měly pomoci členům se zapojením do oddílové kultury. Vytyčené cíle: Má praktické dovednosti potřebné pro zvládnutí činnosti ve svém oddíle. Umí nakoupit základní potraviny a připravit jednoduchá jídla > Má fyzickou zdatnost a pohybové dovednosti potřebné pro zvládnutí činnosti ve svém oddíle. Umí najít spojení v jízdním řádu > Umí zajistit táboření skupiny v jednoduchých podmínkách.

B) Kdo jsem

Porozumění nám samotným je velice důležitá oblast, kterou si musí projít každý. Do této oblasti vstupují především tři níže zmíněné části. Oblast zahrnuje nutně duchovní rozměr. Přístupy k duchovnímu rozměru člověka mohou být rozdílné na základě osobní víry a přesvědčení jednotlivých členů. Přesto se s duchovní dimenzí může pracovat velmi pružně, aby z ní čerpal každý skaut nehlédě na jeho přesvědčení a víru. Jak uvádí Zajíc a kol. (2008, s.22), je tento duchovní rozměr otisknut v oblastech lidských vztahů, v oblastech mravního rozlišování dobra a zla. Dále se to týká vděčnosti a úcty k Tajemství a k dospělé odpovědnosti. Všechny zmíněné oblasti se prolínají v životě každého člověka, nehlédě na jeho vyznání. Níže uvedené tři části jsou velice propojené. Mnohdy nejsou snadno uchopitelné. Proto se dbá na to, aby byly vhodně propracovány pro jednotlivé výchovné kategorie.

Já a můj život

Část Já a můj život je rozvržena do šesti okruhů ve kterých by se měl jedinec zaobírat sám sebou. Měl by se přinejmenším setkat s otázkami, které mu mohou pomoci ptát se, kým je a jaké důsledky mohou mít jeho postoje a chování. Šest podoblastí se zabývá tématy:

a) Objevování vlastní hodnoty – Kdo jsem?, b) Objevování svého vnitřního světa - jaký vlastně jsem?, c) Porozumění smyslu událostí a skutečností, d) Uvádění do řeči symbolů, e) Objevování duchovního světa, f) Postoje a jednání.

Hlavní cíle, kterých by se mělo dosáhnout v těchto šesti podoblastech jsou: Váží si sám sebe > Umí obnovovat svůj pocit bezpečí a vnitřní pokoj > Má pozitivní přístup k životu a dokáže se radovat > Dokáže hledat smysl života a vlastní poslání > Rozumí symbolické řeči duchovního života > Rozumí kráse

Moje svědomí

Metodika k této části nabízí řadu aktivit, které obsahují problematiku svědomí v činnostech, běžných v oddílech, ale i mimo ně:

a) Znalost a porozumění skutečnostem dobra a zla – skautský zákon, b) Motivace k rozhodování pro dobro, c) Posilování schopnosti svá rozhodnutí pro dobro uskutečňovat - rozvoj vůle, d) Sebevýchova – co já dokážu udělat pro to, abych rostl v dobrém, e) Sebepoznání při mravním rozhodování – proč jsem se rozhodl právě takhle?, f) Naslouchání vlastnímu svědomí

Vytyčené cíle této oblasti jsou: Hledá, přijímá a chrání hodnoty důležité pro správný život > rozvíjí své mravní rozhodování na základě fungujícího svědomí > aktivně se podílí na vytváření vlastního charakteru > Je zodpovědný spolehlivý a statečný > Dokáže řešit obtížné situace – je psychicky i fyzicky odolný.

Osobní rozvoj

Jak píše metodika: „Podstatou tohoto bodu stezky je rozvoj duševních dispozic - rozumu, citů a vůle, které jsou pro duchovní i morální vývoj nezbytné.“ (Zajíc a kol. 2008, s. 91) Metodika zde pokládá cíle bodu stezky takto: Podporuje svůj racionální rozvoj a efektivní způsoby myšlení > Má pozitivní vztah ke vzdělání a je schopen se účinně vzdělávat > Rozvíjí správný vztah ke kráse a umění > Dobře hospodaří s vlastními dispozicemi včetně času > Zvládá řešení náročných situací

C) Můj kamarád

Skauting přirozeně vytváří přátelské vztahy, a to mnohdy na celý život. Je to z důvodů dlouhého trávení společného času. V těchto chvílích zažívají mnoho dobrodružství, při kterých se přátelství utužují. Tato oblast se snaží obsáhnout tematiku našich vztahů ve čtyřech podoblastech:

Lidé a vztahy

Podoblast vyznačující se porozumění lidských vztahů. Schopnost chápat potřebu druhých lidí, jakožto nezbytného prostoru pro naše uskutečňování a realizování. Výchovné cíle této oblasti jsou: Dokáže správně vnímat druhé lidi > Chce s druhými vytvářet pěkné vztahy > chápe pravidla, která k vytváření pěkných vztahů vedou > Ví, čím sám může účinně přispívat k vytváření dobrých vztahů > dokáže řešit náročné vztahové situace

Moje vztahy

Zabírá se důležitostí vztahů. Porozumění, proč jsou důležité a jakým způsobem nám nejen mohou pomoci, ale činí nás šťastnými. Výchovné cíle o bodu stezky: Umí důvěřovat – sobě, druhým, světu, lásce > Je schopen si své city uvědomovat a přijímat, umí je ovládat i vyjadřovat > Je důsledný a spolehlivý > Umí se účinně učit od druhých a využívá toho > Je schopen vytvářet a žít hluboké lidské vztahy > Chová se zodpovědně v partnerských vztazích

Komunikace mezi lidmi

Rozvoj komunikace jakožto důležitý prvek mezilidských vztahů. Cíle této podoblasti jsou: Má zájem otevřeně a vstřícně komunikovat > dokáže pozorovat a naslouchat > Umí se vcítit do druhého a nahlédnout situace z jeho pozice > je otevřený a vnímavý vůči druhým bytostem > dokáže vnímat a správně chápat neverbální rovinu komunikace > jeho komunikace je efektivní > dokáže účinně čelit náročným komunikačním situacím.

Pomoc druhým

S bližními se setkáváme neustále. Skauti rovněž slibují pomáhat vlasti a bližním. K tomu, aby byli schopni tohoto úkolu, podoblast pomoc druhým jim pomáhá nahlédnout jakým způsobem se mohou v této oblasti rozvíjet. Cíle této podoblasti jsou: Dokáže rozeznávat potřeby druhých lidí > Chce druhým lidem pomáhat > Dokáže reálně hodnotit svoje možnosti pro pomoc druhým >

O pomoci druhým lidem uvažuje z hlediska osobního i globálního > dokáže pomáhat v náročných situacích.

D) Můj domov

Pro každého člověka je důležité domácí zázemí. To, odkud pochází, v jakém prostředí vyrůstal. Porozumění a pozorování takového prostředí je pro nás zcela nezbytné. Proto se také věnuje celá jedna oblast porozumění tomuto tématu. Metodika je shrnuje v níže popsáných třech podoblastech. Jsou to tři typické skupiny, kde se skaut může vyskytovat a kde získává mnohé od ostatních. Zároveň se v těchto skupinách mnohdy může cítit „jako doma“.

Moje rodina

Důležitost porozumění rodiny. Pomoc v rodině, angažování se do společného budování domova, chápání a vytváření rodinné kultury. Cíle podoblasti jsou v metodice rozvrženy následovně: Zná kořeny a charakteristiky své rodiny > Je aktivním tvůrcem rodinné soudržnosti > Respektuje rodinná pravidla a podílí se na jejich vytváření > pomáhá v rodině

Moje parta

Dobrá parta hraje v životě dítěte důležitou roli. Obzvláště v některých obdobích jeho života, kdy dítě začíná potírat autoritu rodičů a vzrůstá autorita party. Cíle jsou: Uvědomuje si svou sounáležitost s partou > Je schopen aktivně přispívat k přátelské atmosféře > Je platným členem skupiny svých vrstevníků > Je schopen nést společnou odpovědnost za svou partu.

Družina jako tým

V družině se skauti vyskytují velice dlouhou dobu. Je to řádově několik let. Obnáší to nároky na fungování ve skupině. Skautům to ale přináší v jejich rozvoji důležité podněty. Podoblast popisuje výchovné cíle takto: Je schopen pracovat ve skupině a spolupracovat s ostatními > Je schopen sledovat společný cíl a zaměřit na něj své jednání > Uvědomuje si role, které je schopen v týmu zastávat a které zastávají ostatní > Je schopen zorganizovat práci skupiny

E) Svět okolo nás

Dnešní svět se skokově mění, získáváme nové informace, které se stávají rychle neaktuální. V důsledku toho se stává stále více náročným, vyznat se v takovém světě. Metodika *Svět okolo nás* odpovídá v níže uvedených podoblastech na otázky týkající se tohoto tématu. Pomáhá dětem si utvořit kladný náhled na život náš i okolo nás.

Já a demokracie

Podoblast si vytyčuje za cíle porozumění demokratické společnosti, angažovanost v tomto světě, vytvoření kladného vztahu k demokratickému systému. Konkrétní vymezení cílů k bodu ve stezce: Chápe demokracii, jako uspořádání společnosti založené na důvěře v lidi. Uvědomuje si v této souvislosti význam občanské angažovanosti a občanských sdružení > Dokáže uplatnit svůj hlas úměrně věku > Zná základní pravidla fungování společnosti > Chce se orientovat v domácím i zahraničním dění v souvislostech

Já občan

Uvědomování si svého vlastního občanského podílu uvnitř společnosti je důležité. Tato podoblast se zaměřuje na to, aby si skauti postupně uvědomovali, že jsou součástí nějakého širšího společenství, na jejímž fungování se mohou podílet různými způsoby. Vytyčené cíle: Zná místo, kde žije a společenství lidí, do kterého patří. Orientuje se v nich a rozumí jejich fungování > Umí ovlivňovat, co se kolem něj děje. Dovede proto získat prostředky a spolupracovat s ostatními pro dosažení společného cíle > Je ochoten pomáhat své komunitě i ostatním duševně i fyzicky a hledá k tomu příležitosti. Není jen pasivním pozorovatelem, ale aktivně zasahuje do dění.

Propojený svět

Téma týkající se znalosti vztahů ve světě. Propojenost jednotlivých území světa, informací z nich, znalost zpráv, ale také potřeb z různých částí naší planety. Vytyčené cíle:

Chápe svět jako síť vzájemných vztahů a průběžně si v ní hledá své místo. Dokáže přijmout, že svět je neustále v pohybu a proměňuje se. Před změnami nezavírá oči, ale dokáže na ně reagovat > Má znalosti potřebné k povědomí o provázanosti vztahů mezi různými kulturami a společenskými skupinami. Má znalosti potřebné k povědomí o provázanosti vztahů mezi různými obory lidské činnosti a životním prostředím > Uvědomuje si vazby mezi minulostí, přítomností a budoucností, dokáže si představit a zvažovat alternativní scénáře budoucnosti > Uvědomuje si propojenost dnešních problémů. Zajímá se o potřebné skupiny lidí na planetě a umí jim správně a účinně pomáhat.

Různost světa

Zaměření se na kritický náhled na svět, umět si vytvořit svůj světový obraz, pozorovat v souvislostech. Cíle v podoblasti jsou: Umí si vytvořit svůj názor a obhájit ho > Dokáže se na věci podívat z různých pohledů a vytvořit si o nich vlastní úsudek > Poznává situaci, kdy s ním někdo manipuluje > Je si vědom odlišných estetických měřítek v různých dobách historie lidstva a v různých kulturách v současnosti > Umí rozpoznat a potlačovat předsudky a netoleranci > Je otevřený jiným názorům a přístupům > Hledá hranice toho, co je ochoten tolerovat > Uvědomuje si příčiny rozdílných způsobů myšlení, postojů, chování. Zná jiné kultury a náboženství > Zná své místo v dnešním světě a má úctu ke svému kulturnímu okruhu > Získal konkrétní zkušenost s odlišností > Vnímá rozmanitost (diverzitu) jako hodnotu, je pro něj obohacením, ne hrozbou

Příběhy našeho světa

Porozumění naším tradicím, naší historii. Vycházení z našich historických kořenů pro pochopení současnosti. Propojování se současnou dobou. Potřebné cíle k obsazení této výchovné oblasti jsou vyjádřeny v podoblasti následovně: Chápe svět nejenom jako jednotlivosti a fakta, ale i jako mnohovýznamové příběhy; Uvědomuje si jejich souvislosti s vlastním životním příběhem > Má přehled o naší kulturní historii > Zná příběh místa a krajiny, kde žije > Uvědomuje si, jak je současnost a on sám ovlivněn tím, jak naši předkové řešili problémy své doby a uvědomuje si, jak problémy, které řešíme v současnosti, ovlivní budoucnost > Dokáže nahlížet do příběhu skautingu a nacházet v něm poučení“:

F) Příroda kolem nás

Oblast se zabývá vztahem člověka a přírody ze dvou aspektů. Přírodu „jako pomocníka osobního rozvoje“ a pak jako lidskou „výchovu k šetrnému chování“ (viz Klápště a kol. 2008, s. 8-9). Dále rozvrhuje život skauta ve vztahu k přírodě do čtyř následujících podoblastí:

Pobyt v přírodě

Pro skauting je typické, že se mnoho aktivit koná v přírodě. Mnoho výprav je uskutečněno tak, aby děti musely přenocovat v přírodě, aby znaly, jak se v ní pohybovat. To obnáší řadu dovedností a znalostí. Metodika vytyčila k této podoblasti cíle: Chodí rád do přírody, je to pro něj přirozená součást života, potřeba, návyk > V přírodě se cítí dobře, líbí se mu tam, má

zajímavé zážitky a do přírody se chce vracet > Má dovednosti potřebné pro bezpečný a příjemný pobyt v přírodě. Umí se orientovat a pracovat s mapou, umí si vzít správné vybavení a sbalit si batoh, umí postavit ohniště, rozdělat oheň a připravit si jídlo, umí v přírodě přenocovat a tábořit a dokáže využívat přírodní zdroje > Ví jaká mu v přírodě hrozí rizika a dokáže jim předcházet.

Vnímání přírody

Vnímání přírody je důležitá dovednost, která dokáže každého skauta velmi obohatit. Učí ho vnímání krásy přírody, pomáhá mu k psychické hygieně a v neposlední řadě mu pomáhá přírodě rozumět. Cíle k této podoblasti jsou: Vnímá a prožívá krásu přírody > Uvědomuje si jedinečnost a neopakovatelnost přírody > Pozoruje přírodu a život v ní a umí se z pozorování přiučit > Zajímá se o příběhy přírody a krajiny, umí je prožívat a vyprávět.

Poznávání přírody

Poznání přírody jako důležitý aspekt pro pohyb v ní. Ale také jakožto předmět naší kultury, tedy na rozšíření našeho vzdělávacího obzoru. Vytyčené cíle: Rozumí vztahům v přírodě – tokům energie, látek a vzájemné provázanosti života > Uvědomuje si závislost člověka na přírodě – materiální závislost na zdrojích včetně prostoru naší země jako neobnovitelného zdroje > Vnímá časové měřítko vývoje v přírodě – jak dlouho se vyvíjí život, jak dlouho roste strom, jak dlouho trvá ho porazit

Hodnota přírody

Příroda je zcela nenahraditelnou součástí nás samotných. Pohybujeme se v ní a bez ní nejsme schopni existovat. Proto se skauti učí poznávat i její hodnotu. Je to nezbytné obzvláště pro člověka, který se v ní pohybuje často. Vytyčené cíle: Vytváří a kultivuje svůj vztah k přírodě, přírodu má rád, má k ní respekt a úctu, uznává hodnotu přírody. Má úctu k živým tvorům > Vází si krásy přírody, vnímá krásu přírody jako hodnotu > K přírodě přistupuje s pokorou, při činnostech v přírodě ji respektuje

Šetrné chování

Vliv nás samotných na přírodu je zcela evidentní. Dopad člověka na ni je velmi často destruktivní. Proto je potřeba přírodu chránit a chovat se k ní šetrným způsobem. Pro skauty jsou k tomuto bodu stezky vytyčeny tyto cíle: Uvědomuje si dopady své činnosti na přírodu, je

si vědom souvislostí na své blízké okolí i v globálním měřítku > Přejímá odpovědnost za sebe a za své okolí, snaží se negativní dopady svého jednání snižovat. Přitom promýšlí a hledá svoje vlastní cesty, tvoří si svoje vlastní postoje a názory, které umí vysvětlit a obhájit > Prožívá radost, která je odměnou za vynaloženou námahu a překonanou lenost.

Jak již píše výše, jsou těmto oblastem věnovány jednotlivé metodiky. Z tohoto důvodu zde vypisuji jen to nejnutnější. I přesto se jedná o poměrně obsáhlý seznam oblastí, podoblastí a jejich výstupů – tedy toho, čeho by měly děti dosáhnout. Jednotlivé cíle nám dávají obraz toho, co by mělo dítě teoreticky umět, pokud projde skautskou výchovou. Zda oddíl využívá stezky či nikoliv, záleží na oddílech. Nicméně je to přesně tento důvod, proč zde uvádím jednotlivé cíle. Snažím se tím ukázat celkový přehled výchovného plánu a konkrétnějších cílů, kterých by se mělo v průběhu několikaletého procesu výchovy dosáhnout. Oddíly, které využívají stezky, mají přehledný plán. Pokud se ho drží, je větší pravděpodobnost, že nic důležitého neopomenou. Oddíly, které tento prostředek nepoužívají však mohou fungovat stejně dobře. Mnohdy využívají pro sestavení svého výchovného plánu například kostru skautských závodů. Jak uvádím níže, obsah skautských závodů testuje přesně tyto skautské znalosti dovednosti a postoje. Je tedy možné (a v praxi často využívané) řídit se podle tohoto obsahu.

5.2 Odborky

Oproti stezkám rozvíjejí odborky⁴⁰ především užší individuální rozvoj. V Junáku jsou tyto odborky již od počátku organizace. Již za Rakouska – Uherska bylo možné plnit některé odborky. Jejich četnost a pestrost tehdy nebyla taková. Původně Baden Powell psal o odborkách, jako o prostředku zaměřeném spíše na manuální zručnost: „Odborky mají v chlapcích probudit zájem o rukodělné práce⁴¹, které se jim mohou hodit i v budoucím povolání. Tyto odznaky jsou míněny jen jako povzbuzení, aby si chlapci našli nějakého koníčka nebo práci a něco se přitom naučili. Jsou to viditelné důkazy, že se jim to skutečně podařilo. Nesmíme si ale myslet, že chlapec získal v uvedeném oboru mistrovskou dovednost.“ (Powell 2006, s. 50) Odborky by tedy měly v dětech probouzet chuť se v něčem osobně rozvíjet. Měly by vést děti k rozvoji ve specializovaných oblastech. Pomáhají poznávat jejich silné stránky. Posilují také motivaci dělat něco v oblasti jejich zájmu. Řadě z nich to může pomoci v nasměrování k budoucímu povolání.

⁴⁰ U mladší výchovné kategorie, tedy vlčat a světlušek se těmto odborkám říká vlčci a světýlka.

⁴¹ Dnes je celá řada odborek, které se nespécifikují na rukodělné práce.

Mnohdy to bývají oblasti, ve kterých se děti nějakým způsobem již rozvíjí mimo skaut. Někdy ale nastává situace, že se až s plněním odborky dítě začne zajímat o nějakou oblast i mimo oddíl. V průběhu času prošel tento výchovný prostředek určitým vývojem. Odborky musí být pro děti něčím, co budou chtít dělat. Najdeme v nich tedy i odborky moderní⁴² a pro dnešní děti atraktivní. Jedná se například o odborky „Ajťák/čka, Elektrotechnik/čka“, ale najdeme v nich i tradičnější, které bývaly již před delší dobou. Neztrácejí však svou atraktivnost. Například „Táborník“, „Hvězdář“ a další. V dnešní době se odborky nezaměřují jen na manuální dovednosti, jak původně psal Powell. Řada z nich se zabývá teoretickými znalostmi z nějakého oboru. Je mnoho odborek, které jsou teoreticky náročné a vyžadují poměrně dost znalostí. To vyžaduje velké nasazení dětí. Náročné to je někdy rovněž pro zajištění „patronů“, kteří s dětmi odborku plní. Ne každý má v té či oné oblasti odborný přehled. Prakticky se to může udělat takovým způsobem, aby v oddílu byl vždy někdo garantem nějaké odborky a děti by to musely plnit s tímto člověkem. Baden Powell o odbornosti v oblasti odborek píše toto: „Kdybychom chtěli v našich oddílech provádět odbornou pracovní instruktáž, ztratila by skautská výchova svůj smysl a cenu, přebírali bychom úkol učňovských škol, aniž k tomu máme kvalifikované odborníky. Přejeme si, aby se všichni chlapci mohli rozvíjet především sami, z vnitřního popudu, naším cílem není dávat jim formální odborné školení.“ (Powell 2006, s.50) V době před sto lety ještě znalosti v některých oborech nedospěly k takovým informacím, jaké máme dnes. Důsledek toho je, že dnes plnění odborek vyžaduje více informovanosti v daném oboru. Prakticky tento problém uvedu na příkladu. Pokud mám odborku „ekolog“ je nezbytné znát některé souvislosti v ekosystémech, které jsou poměrně náročné na vysvětlení a pochopení. Vyžaduje to tedy určité odborné znalosti patrona. Podstatné je, jak v citaci Powell uvádí, že se děti chtějí samy rozvíjet. V tomto smyslu skutečně nejde o odborné učení, ale spíše o odborný doprovod dětí. Dále to Powell vysvětluje takto: „Systém odborných zkoušek má být skautskému vůdci nástrojem podněcujícím u chlapců chuť k pěstování koníčků, které pomáhají rozvíjet jejich zručnost a formovat jejich charakter. Je to nástroj, který – pokud je ho užito s citem a porozuměním – má probudit zájem a ctižádost i u těch nejméně bystrých, nejzaostalejších, kteří by jinak odcházeli do života naprosto nepřípraveni. Cílem odborek není,

⁴² Všechny odborky a způsoby jejich plnění je možné dohledat na webu těchto odborek. Viz: <https://odborky.skaut.cz/>

aby chlapci dosáhli jisté úrovně vědomostí a dovedností, ale aby museli vyvinout při jejich získávání jisté úsilí.“ (Powell 2006, s.50)

Odborky svou povahou můžeme řadit rovněž do skautské výchovné metody. Konkrétně do oblasti programu osobního růstu. Při jejich plnění mnohdy spadají i do jiných částí. Například do oblasti dospělého průvodce, pokud je odborka plněna s nějakým dospělým vůdcem.

5.3 Skautské závody

Dalším výchovným prostředkem, který pomáhá nejen dětem, ale rovněž vedoucím, jsou skautské závody. Závody jsou rozděleny na dvě výchovné kategorie. Závody vlčat a světlušek – ZVAS a tzv. Svojsíkův závod – závod skautů a skautek. Závody se konají každé dva roky. Liché roky se pořádá Svojsíkův závod a sudé roky ZVAS.

5.3.1 Svojsíkův závod – závod skautů a skautek

Závod se jmenuje Svojsíkův, protože vznikl na počest zakladatele českého skautingu. První kolo se uskutečnilo již v roce 1946. Podoba závodu se v historii trochu proměňovala. Budu zde tedy uvádět podobu současnou, která je dostupná na webových stránkách tohoto závodu.⁴³ Dále o závodech píše metodika, věnující se přímo závodu.⁴⁴ Mezi roky 2005 a 2006 probíhala řada zkušebních kol závodů, aby se zjistila neoptimálnější forma, kterou by bylo možné využívat. Základem Svojsíkova závodu je soutěž skautských družin. Aby se tento výchovný prostředek využil co nejvíce, je zaměřen na tzv. moduly.⁴⁵ Tyto moduly pomáhají nejen dobře a jasně hodnotit jednotlivce a družiny, ale zároveň napomáhají pestrosti jednotlivých disciplín.

Modul „závod“ - „závod je zaměřen na spolupráci družiny a týmové úkoly se zaměřením na schopnost být připraven a dokázat si poradit.“

Modul „brány“ – „umožňuje vyniknout jednotlivcům družiny, každý z nich je dobrý na něco jiného. Brány je možné si představit jako několik odlišných skupin disciplín (bran) pro jednotlivce, přičemž každý člen družiny plní úkoly jedné brány“ A dále: „Testuje schopnost

⁴³ <https://zavody.skaut.cz/ke-stazeni/>, [19.3.2019]

⁴⁴ <https://casopisy.skaut.cz/knihovna/471> [19.3.19]

⁴⁵ Aktuální pravidla závodu následujícího ročníku mohou být mírně pozměněna. Pravidla závodu na rok 2019 se liší například v oblastech modulů oproti metodice *Od Exodu ke Svojsíkovu závodu*. Budu zde tedy uvádět tuto aktuální verzi. Viz <https://zavody.skaut.cz/ke-stazeni/>, [19.3.2019]

rozdělení členů družiny dle toho, v čem jsou dobří, a obsahuje následující individuální dovednosti: a) schopnost rádce řídit družinu, b) schopnost překonat se, c) manuální zručnost, d) fyzická zdatnost, e) logické myšlení, f) znalost přírodnin, g) znalost dopravních pravidel, h) obsluha technického zařízení dle návodu, i) všeobecné znalosti. „

Modul „Přežití“ – „je součástí Svojsíkova závodu (SZ) zaměřená na hodnocení schopnosti družiny postarat se o sebe během kola SZ. Není tedy tvořena simulacemi na stanovištích, ale hodnocením reálného života družiny na akci a zadaných průběžných úkolů.“

Modul „Před závodem“ – „je součástí SZ zaměřená na přípravu úkolů zadaných již před závodem na doma. Testuje schopnost družiny sejít se a společně pracovat na určitém projektu nebo si jej rozdělit a věnovat mu individuálně volný čas.“

Modul „Zpětná vazba“ – „poskytuje družině zpětnou vazbu k jejímu chování, výkonu, vztahům“. Již výše popsané moduly nám ukazují, proč může být závod dobrým prostředkem sloužícím k výchově dětí. Tento závod má své výchovné záměry. Žárská (autorka metodiky *Od Exodu ke Svojsíkovu závodu*) charakterizuje výchovný smysl závodu ve čtyřech oblastech: ⁴⁶

A Podpora fungování družin a jejich spolupráci

Družina spolu tráví velké množství času. Během roku tyto skupiny dětí vytvářejí společný program, zažívají mnoho dobrodružství, pěkné ale i těžší chvíle. Pro takovou skupinu je vždy velmi přínosné, když se může dostat do situací, kde si mohou ověřit funkčnost skupiny jako celku. Jak reaguje v jednotlivých situacích, jakým způsobem spolupracuje. Jestli dokáže v týmu udržet dobrou náladu i přesto, že se jí zrovna nepodařilo udělat nějaký úkol. Důležité je, aby se závodu zúčastnila družina taková, jaká funguje během celého roku. Bylo by zbytečné vytvářet elitní skupinu dětí, které chtějí vyhrát za každou cenu.

⁴⁶ Srov (Žárská a kol. 2007, s 5-6)

B Vedení skautů ke skautské praxi⁴⁷ pro život a v praxi

Během života (i toho skautského) se občas skauti dostávají do různých situací, při kterých je někdy důležitá přesnost i rychlost. Proto jsou během závodu testovány i tyto dovednosti. Abych to uvedl na konkrétním příkladu: V oblasti první pomoci je nezbytné znát teorii, ale také umět prakticky jednat v nastalé situaci. Na závodě se tedy vytvoří situace, kdy dítě nebo celá družina bude muset znát, jak zareagovat a zároveň provést tyto praktické úkony. Opět to dětem slouží jako zpětná vazba. Ukáže jim to, zda jsou již schopny tuto oblast dobře ovládat, anebo zda se jí musí ještě trochu věnovat.

C Poskytování družinám a vedoucím zpětnou vazbu

Jestliže posláním skautingu je všestranný rozvoj dětí, musíme brát v potaz nejen rovinu dovedností a znalostí, ale také charakterovou. Závod tedy obsahuje také ty činnosti, během kterých se mohou děti samy sebe ptát, jak reagovaly při proběhlých situacích. Jestli vždy jednaly čestně, zda se chovaly ke svým kamarádům v družině dobře. Ale také způsob, jakým jednaly s družinami jiných oddílů. Mnohdy mají po některých úkolech zpětnou vazbu s některým dospělým člověkem. Jeho úkolem je pomoci k uvědomění si výše napsaného.

Zpětná vazba je neméně důležitá také pro vedoucího. Vedoucí si může ověřit efektivitu práce na družině. Může tak dostat zpětnou vazbu, v čem se může družina dále rozvíjet a na čem je potřeba pracovat.

D Motivování k osobnímu rozvoji, obohacení oddílového programu o nové prvky

Na základě zpětné vazby mohou jednotlivci i družiny získat motivaci pro zdokonalení toho, co jim nejde. Během závodu může každý získat řadu podnětů pro vytvoření plánu činnosti na schůzky a výpravy. Skauti tam získají řadu nových her a úkolů, které je možné hrát a trénovat.

⁴⁷ Skautská praxe je typická činnost skautů. Pro představu, co vše je v této praxi zahrnuto Srov. FANDERLIK, Velen. *Skautská praxe*. 4. Praha: Tourprint, 1991., nebo TOMÁŠEK, M. *Skautská praxe I*. Liberec: Skauting, 1995. ISBN 80-85421-13-5.

Jednotlivci zase mohou vycházet z modulu, ve kterém museli obstát samostatně. Na tomto modelu mohou vidět, co jim nejde a v čem by se mohli zlepšit.

Dalším z přínosů na těchto závodech je společenství s jinými oddíly. Pro skauty bývá velkým zážitkem (obzvláště na celostátním kole závodu) vidět oddíly z různých míst. Vytváří to atmosféru sounáležitosti celé organizace.

5.3.2 Zvas – závod vlčat a světlušek

Zatímco Svojsíkův závod vznikl v době krátce po druhé světové válce, závod vlčat a světlušek je poměrně novou záležitostí. Vznikl v devadesátých letech 20. století. Opět na tomto příkladě můžeme vidět, že byl v historii spíše kladen důraz na starší výchovnou kategorii, tedy skautů a skautek. Podoba závodu je dostupná na webových stránkách závodu vlčat a světlušek⁴⁸, kde jsou dostupné dokumenty popisující všechny oblasti závodu. Dokument⁴⁹ *Pravidla Závodu vlčat a světlušek*, (platný od roku 2018) o závodě píše: „Závod vlčat a světlušek se zaměřuje na rozvoj schopností, které pomáhají vlčatům a světluškám poradit si v situacích potřebných pro život v dnešním světě, a to jak v běžném životě, tak i v problémových situacích... Disciplíny zařazené v závodu by měly být přizpůsobeny různému počtu členů hlídky... Schopnosti, na které se závod zaměřuje, jsou především z oblastí „Co umím a znám“, „Příroda kolem nás“ výchovného programu vlčat a světlušek, a jsou následující:

1. Znalost první pomoci
2. Znalost dopravních značek
3. Manuální zručnost
4. Fyzická zdatnost
5. Logické myšlení
6. Schopnost řešit problémové situace
7. Schopnost vyhledávat informace
8. Schopnost komunikovat
9. Pobyt v přírodě
10. Kuchařská dovednost
11. Schopnost orientace
12. Vztah k vlasti a skautingu
13. Volná disciplína

5.4 Skautské časopisy

Časopisy jsou dalším prostředkem, který může pomoci skautům ve dvou oblastech. Pomáhá jim ve vytváření programů, protože v nich mnohdy najdou užitečné rady a nápady na hry a různé programy. Dále to přináší řadu nových podnětů, které děti posilují v kontaktu se skautingem i když jsou zrovna mimo schůzku či výpravu. Pro každou výchovnou kategorii vychází jiný časopis. Jsou tedy metodicky upravené tak, aby byly přínosné pro začínající školáky, ale také

⁴⁸ srov <https://zavody.skaut.cz/>, [cit. 19.3.19]

⁴⁹ Tento dokument je dostupný právě na webových stránkách závodu

pro dospívající skauty. V rámci časopisů občas vychází metodiky nebo metodická periodika, která jsou přínosná především pro vedoucí. V nich nalezneme užitečné rady pro vytváření programů. Z většiny metodik čerpám i v této práci. Přínosem pro vedoucí i skauty je elektronická databáze vydaných periodických čísel. Z té je možné čerpat, kdykoli je potřeba.

5.5 Závěr k výchovným prostředkům

Závěrem k této kapitole můžeme konstatovat, že je v Junáku poměrně pestrá škála výchovných, ale i vzdělávacích prostředků. Vzdělávání je s výchovou nutně spojené. Některé výchovné programy mají silně vzdělaností charakter. Proto v této práci význam těchto dvou termínů nijak zvlášť nerozlišuji. Jednotlivé oddíly mají možnost prostředky používat. Je zcela na vedoucích, zda prostředky použijí, či nikoli. Z výše napsaného je patrné, že formace mladých v organizaci může probíhat systematicky, intenzivně a všestranně. Pokud se využívá těchto prostředků, vedoucí mají jistotu, že neopomenou nic důležitého ve výchovně - vzdělávacím plánu. Zároveň bych rád poukázal na jedinečnost těchto prostředků jakožto celku. Snad žádná výchovně - vzdělávací volnočasová organizace v ČR nemá takto propracovanou strukturu, jež formuje děti od útlého věku až do období dospívání.

6 Závěrem

V závěru této teoretické práce se pokusím stručně shrnout předchozí napsané řádky o výchově a vzdělávání v Junáku. Pokusím se analyzovat přínos formace v této organizaci a zreflektovat, zda tato výchova může dát dětem podstatné formativní prvky do života.

6.1 Shrnutí práce

Na začátku práce se zabývám kořeny organizace, jejíž vznik sahá na počátky dvacátého století. Považuji za důležité nastínit společenské prostředí, ze kterého skautská výchova pochází. Prostor, ve kterém se celospolečensky pedocentrický přístup teprve probouzí. Pozornost zabývající se potřebami a zájmy dítěte jsou teprve na začátku. V té době se v Anglii objevuje organizace, která svým specifickým a jedinečným způsobem dokáže formovat děti zábavnou formou ve chvílích jejich volného času. Mohli bychom namítat, že byla řada jiných organizací, která svým způsobem také pomáhala trávit volný čas. Přesto si trůfám říci, že ne v takovém rozsahu. Skauting se rozšiřuje poměrně rychle po Evropě a následně do Ameriky. Jedinečný je skauting i ve své všestrannosti. Ostatní organizace většinou rozvíjely své členy jen v nějaké

oblasti. Abych to uvedl na příkladu: Tělovýchovná organizace Sokol se zabývala a zabývá především fyzickou zdatností, Orel rovněž. Skauting se ale snaží svým výchovným působením postihnout co nejširší spektrum oblastí. Dokládá to skautská výchovná metoda. K té se vracím níže. Baden Powell tak svým působením na děti v oblasti charakteru, postojů a dovedností rozvinul proud, který pomáhal kvalitním způsobem trávit volný čas. I když se mluví o pedagogice volného času až od druhé poloviny dvacátého století, domnívám se, že tato organizace způsobila, že se zde pedagogika volného času již dávno praktikovala a rozvíjela. Následně popisuji, jak se dostal Junák na území naší republiky. Je pozoruhodné, jaký zájem o skauting byl v tehdejších kruzích našich předních pedagogů. Ostatní historický průřez se stručně zabývá dějinami Junáka v naší zemi. Po novém tisíciletí odstartovala Charta českého skautingu nové směřování organizace pro budoucí období. Na základě toho se následně zabývám samotnou organizací Junák – český skaut v současné době. Tato část stručně popisuje, jakou organizací Junák je a jakým způsobem se dívá na dobrovolnost, nezávislost a nepolitičnost svého působení. Zcela podstatnou částí bakalářské práce jsou kapitoly zabývající se jádrem skautské výchovy a následně prostředky, které umožňují dosažení tohoto formačního procesu. V kapitole s názvem Jádro skautské výchovy ukazují hodnotový rámec, na kterém stojí celá skautská výchova. Posláním skautské výchovy je zanechat svět lepším. Můžeme v tom spatřovat určitý respekt a přátelství ke každému členu, i k tomu nejmenšímu, neboť každý člen se může podílet na tomto poslání. Touha změnit svět k lepšímu se ovšem neobejde bez určitých hodnot. Základní tři hodnotové pilíře jsou položeny již na začátku organizace samotným zakladatelem. Od té doby, tedy více jak sto let, jsou tyto hodnoty nezměněny a zůstávají stále podstatné. Bez nich by se ztratil smysl činnosti skautingu. Děti mají někdy problém tyto hodnoty přijmout z důvodu velké abstraktnosti. Jakým způsobem si je mohou postupně osvojovat, pokud je neuvidí prakticky žít nebo pokud nebudou v takové formě, aby byly lépe uchopitelné? V práci se snažím tedy poukázat, že Junák má pro předávání těchto hodnot svoji specifickou kulturu. Slib a zákon jsou jejich praktickým vyjádřením. Díky tomu přestávají být zcela abstraktní, ale stávají se nejen konkrétnější, ale rovněž zapamatovatelné vzhledem ke stručné a výstižné formě. S ohledem na formaci mladých je na slibu a zákonu podstatná jasná identita a potence zvnitřnění hodnotového rámce. Jestliže má Junák jasně vytyčenou hodnotovou cestu, skauti vidí, kam směřují. Obzvláště v dnešní době mnohdy chybí u mladých jasné směřování jejich života. Junák jim tímto může pomoci. Je přirozené, že děti hodnotový rámec teprve objevují. V průběhu svého

života naráží na různé situace, ve kterých musí svoje hodnoty znovu kriticky přehodnocovat. Pokud mají možnost jít po cestě, která je jasně vytyčená, může jim to pomoci v hledání jich samotných. Tyto hodnoty je možné také díky skautskému slibu a zákonu intenzivněji prožívat. Rozhodnutím složit slib si hodnotový řád hlouběji uvědomují. Tímto krokem vyjadřují vůli žít podle rámce. Chtějí, aby je v životě provázel a vytyčoval jim směr. Dítě se tedy musí samo rozhodnout. Rozhodnutí, zda mu budou Junácké hodnoty v životě určovat hranice je zcela na něm. Právě to mu ale napomáhá přijmout je odpovědně. Dítě zcela samo stojí před rozhodnutím, zda slibovat či nikoli. Samozřejmě má na pomoc staršího bratra v oddíle, který mu pomáhá si ujasnit některé věci a který posoudí, zda je na to adept již zralý. Přesto ale každý skaut ví, že se musí rozhodnout sám. Dítě tak dostává ve věku okolo čtrnácti let velkou důvěru. Tento aspekt je rovněž velmi specifický a není běžný pro jiné volnočasové organizace. Rád bych zde ještě zdůraznil přesah do osobního života. Skauting má v takovém vyjádření hodnot zcela zásadní přesah do běžného života členů. Skauti slibem ukazují, že chtějí určitým způsobem žít v celém svém životě. Nikoli tedy jen ve skautském oddíle, ale rovněž v rodině a ve společnosti.

Poslední velkou součástí kapitoly o Jádru skautské výchovy je Skautská výchovná metoda. Tento systém několika propojených prvků je skutečnou specifikou Skautingu. Žádná organizace nemá takový rámec v celku. To činí metodu zcela jedinečnou. V práci popisují metodu celou, včetně nového prvku, který byl definován až v roce 2017. Pro čtenáře je možná trochu těžké představit si, jakým způsobem mohou všechny prvky fungovat společně. Právě metoda jakožto celek pomáhá rozvíjet děti co nejvšestranněji. Pokud by se práce v oddíle zaměřila jen na některé, ochudil by se rozvojový proces. Abych to uvedl na příkladu: Nejbohatší program bude takový, na kterém děti budou moci spolupracovat a ve kterém získají jednotlivci určitou výzvu pro jejich osobní rozvoj. Nejlépe se danou věc naučí, pokud činnost budou skutečně praktikovat, nikoli si o ní jen teoreticky povídat. K tomu potřebují dospělého průvodce, který je programem provede. Pokud stojí organizace na hodnotách, je nutné děti k tomuto vést. Proto v programu budou prvky hodnot, jež mohou být zaobaleny v nějaké pohádkové formě. Řada programů se podaří udělat v přírodě a některé úkoly budou prospěšné pro společnost. Vše dohromady vytváří formační rámec, který děti rozvíjí.

Poslední kapitola je věnována prostředkům, které jsou organizací nabízeny k výchovně - vzdělávacímu procesu. Prostředky mohou být užitečným pomocníkem k vytváření

vzdělávacího plánu pro celý školní rok. Zároveň některé poskytují dobrou zpětnou vazbu. Jak například uvádím, skautské závody umožňují družině i vedoucímu vidět, jak na tom jsou a v čem by se měli dále rozvíjet. Jedná se tak o zábavnou formu, umožňující získat zpětnou vazbu. Určitým rizikem všech těchto nástrojů je jejich potenciální nevyužívanost. V praxi pracuje s prostředky každý oddíl dle svého uvážení. Jsou tedy oddíly, které prostředky využívají hojně a snaží se s nimi pracovat. Mnoho oddílů ale rovněž funguje bez využívání nástrojů, nebo s využíváním jen některých. Důvodů může být více. Může se jednat o oddíl, jehož vedoucí je schopný a rád si vytvoří svoje prostředky pro rozvoj dětí. Mnohdy ale nejsou prostředky využívány (především skautské stezky nebo odborky) z důvodu náročnosti plnění. Pokud se pracuje se stezkami či odborkami, je potřeba skutečně rozumět tomu, jak s nimi pracovat. Dalším problémovým aspektem je časová náročnost. Často není snadné tyto nástroje využívat. Pokud není dostatek vedoucích, je náročné věnovat se individuálně dětem, které chtějí plnit nějakou odborku nebo dělat úkol ve skautské stezce. Proto jsou mnohdy tyto činnosti nechávány na tábor, kde je více času. Ztrácí se tím ale určitá systematičnost. Místo toho, aby se nástroje využívaly v průběhu celého roku a pomáhaly tak stanovený plán dotvářet, jsou využívány jen v létě. Díky tomu může být potenciální osobní rozvoj trochu ochuzen. Problém nemusí být nutně na straně vedoucího. Je nutno říci, že je pro řadu skautů plnění odborek či stezek velmi nudnou záležitostí, která jim přijde zbytečná. To platí především pro děti v pubertě. Pokud je v oddíle takových dětí hodně, vedoucí může postrádat smysl v práci s těmito nástroji. Mnohdy musí najít způsob, jakou formu dát jednotlivým setkáním, aby to bylo pro děti atraktivní. Může nastat situace, ve které je pro vedoucího lepší vytvořit svoji originální formu jednotlivých schůzek. Přesto se ale může opírat o rámec jednotlivých výchovných oblastí ke stezkám, o kterém píše ve čtvrté kapitole. Vedoucí se může opřít o dílčí kompetence, kterých by měli skauti dosáhnout. Nemusí se tedy nutně zabývat stezkami. Postačí, když bude vědět, jakých výstupů by měly děti dosáhnout. Využitelnost prostředků je tedy velice široká. Podstatné je, že vedoucím dávají jasný výchovně - vzdělávací plán, kterého se mohou držet, i když třeba nevyužívají konkrétní prostředky a dávají programu svou formu.

6.2 Formativní charakter skautské výchovy

Již z výše napsaného si můžeme utvořit základní představu o formativním charakteru Junáka. Šest výchovných oblastí dobře rozprostírá rámec, ve kterém se výchovně - vzdělávací proces uskutečňuje. Kompetence navržené ke každé oblasti nejen připodobňují kompetenční schéma

podobné dnešnímu vzdělávacímu systému, ale především pomáhají ověřovat, zda se při procesu dosáhlo výsledků či nikoliv. Na základě kompetencí je tedy možné zjišťovat, jakým způsobem se děti v jednotlivých oblastech posouvají. To umožňuje pružně reagovat na jednotlivé situace a případný plán pozměňovat tak, aby v něm mohl růst každý.

Přestože jsem v celé práci mnohdy psal o výchově, je patrné, že během činnosti v oddílech dochází rovněž ke vzdělávání. Vzdělávací podoba záleží na jednotlivých oddílových programech. Pokud se zaměříme například na výchovnou oblast, *Co umím a znám*, je v ní řada kompetencí ověřujících znalosti v oblasti zdravotní, táboření a jiné. V každé oblasti se najde prostor pro sebevzdělávání. Pokud se například zaměříme na výchovný prostředek odborek, najdeme v nich řadu těch, které vyžadují širší okruh znalostí z daného oboru. Vzdělávání pak probíhá rovněž na kurzech pro starší skauty od věku střední školy. Na těchto tzv. čekatelských kurzech dostávají skauti znalosti z oblastí pedagogiky a psychologie, práva, znalosti o organizaci, bezpečnosti a zdravotní. Tyto akce jsou zakončeny zkouškou. Můžeme zde tedy vidět klasický vzdělávací model.

Celkový vliv formačního procesu v Junáku je dle mého názoru vidět obzvláště v některých oblastech. První z nich je celková připravenost. Připravenost pomoci, kde je potřeba. Můžeme zde hovořit o oblasti dovedností, ale rovněž charakteru. Činnost v oddílech běžně vede děti k situacím, na které musí být dopředu připraveni. Často se pohybují v přírodě, kde se mohou poměrně rychle změnit podmínky, v nichž se vyskytují. Musí tedy být připraveni čelit různým situacím. A to nejen v přírodě, ale celkově v životě. Děti jsou tedy psychicky odolnější, protože dokáží být připraveni na okolnosti, které nemusí být vždy snadné. Zcela prakticky si to nejlépe ověřují na běžných výpravách, kde se setkávají s nepřízní počasí a celkovým nepohodlím. Je tedy evidentní, že budou děti formující se v takových podmínkách odolnější vůči různým nepříjemnostem, jež jsou s životem spjaté. Další důležitou rovinou je sociální rozvoj. Dnešní „virtuální“ mládež nemá velkou potřebu kontaktu s ostatními. Mnohdy si vystačí s dialogem přes počítače nebo mobily. Tyto děti jsou tak nutně ochuzeny o skutečný reálný vztah, ve kterém musí lidé fungovat společně, ve kterém především objeví krásu sdíleného. Z běžné činnosti ve skautských oddílech si děti přináší poznání o krásě, ale rovněž náročnosti skutečných lidských vztahů. Jak již píší v části o skautské družině (třetí kapitola), skauti tráví hodně času společně. Mnohdy jsou v podmínkách, které tyto vztahy utužují, kde se děti učí důležitosti společného

soužití. Ať je to společné prožívání krásných zážitků, nebo překonávání těžkostí uvnitř družiny či mezi dvěma členy. Dochází tak k poznávání, že do našich běžných lidských vztahů patří jak naše kvality, tak i slabosti. Skauti jsou vedeni k uvědomění, jakou hodnotou tyto vztahy jsou. Nejedná se zde jen o teoretické uvědomění, ale rovněž o získání dovedností, jakým způsobem vztahy budovat a utužovat. Odměnou jim za to jsou přátelství na celý život, které jsou svou pevností mnohdy záviděníhodné. S budováním vztahů se pojí dovednost práce ve skupině. V dnešní době se člověk s fungováním v nějaké skupině běžně setkává. Nejedná se jen o školy, ve kterých jsou skupinové práce běžnou součástí některých programů. Mnohdy se jedná o působení týmu v práci, kde lidé musí fungovat jako pevný tým. Získávání těchto dovedností je v oddílech zcela běžné.

Tento rozměr vztahů a práce uvnitř nějaké skupiny považuji za jeden z nejdůležitějších i vzhledem k sebevýchově a vzdělávání pro celý život. V dnešní době je nutné „učit se učit“ stále novým věcem v důsledku neustálých změn ve společnosti. Nejbohatší způsob učení je nutně spojen se spoluprací s ostatními. Samotný člověk dnes nedokáže obsáhnout široké množství informací, protože se znalosti z jednotlivých oborů velice prohloubily. Proto je důležitá práce v týmu, kde každý přispívá svými znalostmi a zkušenostmi. Jedná se o doplňování, ze kterého mohou těžit všichni. Takto dobře fungující skupina (v kterékoli oblasti) pomáhá v sebevzdělávání a v seberozvoji jednotlivcům mnohem lepším a efektivnějším způsobem. Jestliže se tedy děti v oddíle učí dovednostem podporující vztahy a spolupráci ve skupině, zajišťují si tím do své budoucnosti něco, co budou moci využít pro svůj celoživotní rozvoj. Posledním přínosem, do kterého bychom mohli v určité míře zahrnout všechny ostatní, je kvalitní trávení volného času. Pro náš osobní rozvoj je důležité, abychom se pohybovali v kvalitním prostředí. Volný čas, který děti využívají mimo školní docházku je rovněž důležitou součástí lidského rozvoje. Jestliže tedy skauting rozvíjí vše výše napsané, jedná se o kvalitní trávení volného času, které dává dětem do života mnoho podstatných věcí. Zároveň pomáhá rozvíjet řadu oblastí, které mohou být velmi užitečné pro aktivní vzdělávání ve škole.

Jaký je tedy formativní přínos organizace Junák-český skaut? Skauti procházející skautskou výchovou se postupně učí formovat svoji osobnost v oblastech charakteru, postojů, dovedností a znalostí za podmínky, že se na těchto oblastech skutečně pracuje. Na jedné straně zde máme organizaci, která má v sobě kvalitní výchovný obsah, jedinečnou metodu a prostředky, jimiž lze

obsahu dostát. Na druhé straně zde máme jednotlivé oddíly s vedoucími. Záleží již zcela na nich, jakým způsobem pracují s tím, co jim Junák nabízí.

Kvalita výchovy a vzdělávání v organizaci a jednotlivých oddílech je tedy do určité míry závislá na lidech, kteří mají výchovnou podstatu Junáka předávat. Tento aspekt je ovšem přítomný ve všech pedagogických oblastech. Pokud existují lidé, kteří dokáží hodnoty Junácké výchovy ocenit, a zároveň je od jejich předávání neodradí náročnost s tím nutně spjatá, dostává se skautům a skautkám všestranné formace, kterou by v takové míře jinde těžko dostávali.

Zdroje

Knižní

FANDERLIK, Velen. *Skautská praxe*. 4. Praha: Tourprint, 1991.

KLÁPŠTĚ A KOL., Petr. *Příroda kolem nás*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2008.

KLÁPŠTĚ, Petr, HOŘAVOVÁ, Kateřina a BEČKA, Marek. *Svět okolo nás: metodika ke skautské stezce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. 112 s. ISBN 978-80-86825-31-1.

PLAJNER, Rudolf. *Úsvit českého junáctví*. Praha: Junácká edice, 1992. ISBN 80-85209-25-x.

POWELL, Robert Baden. *Na pomoc skautským vůdcům*. 1. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2006. ISSN: 1210-9827.

POWELL OF GILWELL, Lord Robert Baden. *Skauting pro chlapce*. 2. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2009. ISBN 978-80-86825-21-3.

SETON, Ernest Thompson. *Duch lesů: Původ a podstata skautingu*. Praha: Federace čsl. skautů, 1922.

KUPKA, Ondřej a kol. *Skauting: Družinový systém ve skautských oddílech*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2005. ISSN 1210-9827.

Skauting: Symbolický rámec podle 3.B. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2006. ISSN 1210-9827.

Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek: metodika ke stezce vlčat a světlušek. Vydání první. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z.s., 2015. 128 stran. ISBN 978-80-7501-075-9.

SVOJSÍK, Antonín B. *Základy junáctví*. 3. Praha: Merkur, 1991, 724 s. ISBN 80-7032-001-X.

ŠIMKOVÁ, Svatava a ZAJÍC, Jiří. *Můj kamarád: metodika ke skautské stezce*. Vyd. 1. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2013. 130 s. ISBN 978-80-86825-84-7.

ŠIMKOVÁ, Svatava a ZAJÍC, Jiří. *Můj domov: metodika ke skautské stezce*. Vydání první. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2015. 130 stran. ISBN 978-80-7501-071-1.

TOMÁŠEK, M. *Skautská praxe I*. Liberec: Skauting, 1995. ISBN 80-85421-13-5.

VALLORY, Eduard. *Světový skauting: Výchova ke globálnímu občanství*. 1. Praha: Junák-český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-097-1.

VÍTEK, Tomáš. *Čekatelská zkouška*. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978 - 80-7501-100-8.

VOŇAVKOVÁ, Věra a kol. *Tichou poštou: Několik dopisů o smyslu skautingu*. 1 vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2005. ISBN 808682599X.

ZAJÍC, Jiří a kol. *Kdo jsem: metodika ke skautské stezce*. 1. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2008. 112 s. ISBN 978-80-86825-32-8.

ŽÁRSKÁ, Magdaléna a kol. *Od Exzodu ke Svojsíkovu závodu*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2007. ISBN 978-80-86825-24-3.

Internetové

SCOUTS. *Scout Method*. [online] [cit. 2019-03-27]. Dostupné z: <https://www.scout.org/method>.

SCOUTS. *Baden-Powell's Last Message* [online]. ©2014 [cit. 27.3.2019]. Dostupné z: <https://www.scout.org/node/19215?language=en>.

ČT24. *Žít šťastně a šťastně zemřít – poselství zakladatele skautingu*. [online] 2010. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1293052-zit-stastne-a-stastne-zemrit-poselstvi-zakladatele-skautingu>.

JUNÁK – český skaut, z.s. Lesní kurz/škola. *Skautská křižovatka* [online]. [cit. 11.1.2019]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/vzdelavaci-system/1001-lesni-kurz-skola?autologin=1>.

JUNÁK – český skaut, z.s. *STANOVY JUNÁKA – ČESKÉHO SKAUTA* [online] 2014 [cit.6.2.2019]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-stanovy-junaka-podepsane?autologin=1>.

JUNÁK – český skaut, z.s. *URSUS – Vůdcovský lesní kurz*. Skautská metoda má nový prvek: zapojení do společnosti [online]. © 2017 [cit. 27.3.2019]. Dostupné z: <http://www.ursus.skauting.cz/skautska-metoda-novy-prvek-zapojeni-do-spolecnosti/>.

VATTER, Jakub. *Ernest Thompson Seton v kontextu české literatury* [online]. Brno, 2017 [cit. 7.12.2018]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, katedra českého jazyka. Vedoucí práce Doc. PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/btqtl/BAKALARSKA_PRACE_JAKUB_VATTER.pdf.

NÁVRÁTIL, Zdeněk. Proč není skauting koníčkem? In: Zuzana Nováková. Na cestu k Hoře. Ivančice – Praha, 2010 [cit. 16.4. 2019]. Dostupné z: https://ecitydoc.com/download/zde-skautsky-oddil-velena-fanderlika-5_pdf.

WOSM. Document 8. *The Scout Method Review*. 41st World Scout Conference. 2017. [cit. 16.4.2019]. Dostupné z: https://www.scout.org/sites/default/files/media-files/ConfDoc8_Baku2017_ScoutMethodReview_en_20170627.pdf.

JUNÁK – český skaut, z.s. *Skautské odborky* [online]. [cit. 16.4.2019]. Dostupné z: <https://odborky.skaut.cz/>.

Přílohy

Příloha č. 1

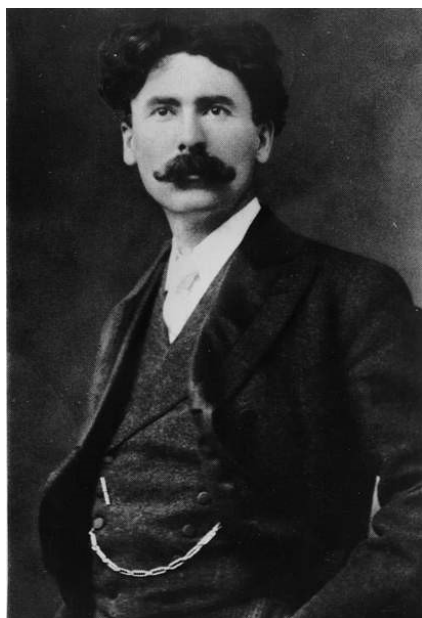
Fotografie zakladatelů

R. Baden Powell

<https://www.scout.org/bp> [11.4.19]

Ernest Thomson Seton

https://www.woodcraft.cz/index.php?right=seton_fotogalerie&lan=cs&dir=files%2Fetseton%2Ffotogalerie%2Ffoto%2Fstr.+1 [11.4.19]

Antonín Benjamín Svojsík

<https://www.skautskyinstitut.cz/svojsik/> [11.4.19]